

Henkirikoksen uhrien läheisten saama ja toivoma sosiaalinen tuki

Tampereen yliopisto

Terveystieteiden yksikkö

Hoitotiede

Pro gradu – tutkielma, täydentävä kirjallisuusosa

Syyskuu 2015

TtM – opiskelija Elina Korpimäki

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto

Terveystieteiden yksikkö / Hoitotiede

TtK, TtM-opiskelija Elina Korpimäki

Henkirikoksen uhrien läheisten saama ja toivoma sosiaalinen tuki

Pro gradu -tutkielma, artikkeli 16 sivua, kirjallisuusosa 19 sivua + 1 liite

Ohjaajat: TtT, dosentti, yliopisto-opettaja Anna Liisa Aho, TtT, professori Marja Kaunonen

Syyskuu 2015

Pro gradu – tutkielma koostui kahdesta osasta. Julkaisuharkintaan lähetettävästä artikkelista *Henkirikosten uhrien läheisten saama ja toivoma sosiaalinen tuki* (Korpimäki E, Kaunonen M & Aho A L 2015) ja täydentävästä kirjallisuusosasta, jossa tarkasteltiin tutkielman eettisiä ratkaisuja.

Artikkelissa tarkoituksena oli kuvata henkirikoksen uhrien läheisten tukiverkoston sekä saatua ja toivottua sosiaalista tukea. Tutkimuskysymyksinä olivat: 1) Keneltä ja millaista myönteistä sosiaalista tukea henkirikoksen uhrien läheiset ovat saaneet? 2) Keneltä ja millaista kielteistä sosiaalista tukea henkirikoksen uhrien läheiset ovat saaneet? 3) Keneltä ja millaista sosiaalista tukea henkirikoksen uhrien läheiset olisivat toivoneet saavansa? Tutkimusaineisto koostui 26 henkirikosuhrien läheisten vastauksesta. Aineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella surujärjestön nettisivustolta ja suljetuilta keskustelupalstoilta. Kyselyssä oli strukturoituja taustatietokysymyksiä sekä kaksi avointa kysymystä tuen saamisesta. Aineisto analysoitiin laadullisella sisällön analyysillä. Henkirikoksen uhrien läheisten tukiverkosto koostui terveydenhuollon ammattilaisista, viranomaisista, tukiyhdistyksestä, yhteiskunnasta, läheisistä, lemmikeistä, vertaisista sekä korkeammasta hengellisestä voimasta. Saatua myönteistä tukea oli psyykkistä, vuorovaikutuksellista, henkistä voimavaratukea ja konkreettista tukea. Kielteinen tuki, jota läheiset saivat, oli epäinhimillisyyttä, empatian puutetta ja riittämätöntä tukea. Läheiset olisivat toivoneet inhimillisyyttä ja konkreettista sekä psyykkistä tukea.

Yhteenveto-osassa peilattiin tutkijan empiirisessä tutkimuksessa tekemiä ratkaisuja kirjallisuuteen, joka pohjautui Nürnbergin säännöstöön, Helsingin julistuksen eettisiin periaatteisiin ja tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) hyvää tieteellistä käytäntöä edistäviin ja vilpillisyyttä ennaltaehkäiseviin ohjeistuksiin. Tutkimuksen suunnittelussa ja aiheen valinnassa tutkija pohti ja vakuuttui aiheen tutkimisen oikeutuksesta. Osallistujien itsemääräämisoikeutta kunnioitettiin ja aineiston keruussa sekä analysoinnissa pyrittiin laadukkaaseen ja oikeaan tulkintaan. Tutkimuksen tulokset tullaan julkaisemaan ja tutkija pyrki raportoimaan prosessin siten, että tiedeyhteisö voi arvioida sitä. Tutkija pyrki jatkuvasti tiedostamaan ja minimoimaan omat oletuksensa, jotta ne eivät ohjanneet tutkimusta. Eettisiä ohjeita noudatettiin tässä tutkimuksessa huomioiden kohderyhmän ja tutkimusaiheen sensitiivisyys, eikä niistä tingitty.

avainsanat: eettiset ohjeet, henkirikokset, läheiset, sosiaalinen tuki, surutyö

ABSTRACT

University of Tampere

School of Health Sciences, Nursing sciences

Elina Korpimäki, MNSc student

The social support sought and obtained by the bereaved of homicide victims

Advisors: Anna Liisa Aho PhD, Assistant Professor, University instructor, Marja Kaunonen PhD, Professor

September 2015

This Master's thesis consists of two parts: 1) an article, *The social support sought and obtained by the bereaved of homicide victims* (Korpimäki E, Kaunonen M & Aho A L 2015), which has been sent for consideration for publication, and 2) a supplementary literature part in which the findings of the study are examined from an ethical perspective.

The purpose of this thesis was to determine from where the bereaved of homicide victims seek and receive support, and to detail the nature of that support. My research questions were: 1) What kind of positive social support have the bereaved of homicide victims received, and from whom? 2) What kind of negative social support have the bereaved of homicide victims received, and from whom? 3) What kind of social support did the bereaved of homicide victims want, and from whom? The research material was collected using an electronic questionnaire through the internet forums of different grief support organizations. A total of 26 respondents completed the questionnaire. Questions relating to background information were structured and questions relating to obtaining support were open. The material was analyzed using qualitative content analysis. The support network for the bereaved of homicide victims consisted of professionals, public health service authorities, support associations, societies, close ones, pets, peers, and religion. The positive support obtained was psychological and interactive, and it took the form of concrete support and support for mental resources. The bereaved also experienced negative support, such as inhumane treatment, a lack of the empathy, and inadequate support. The bereaved sought empathy and concrete and psychological support.

In the supplementary literature part of this thesis, the findings made in the empirical part of the study are examined from the perspective of ethical literature, based on the Nuremberg Code, the Declaration of Helsinki and the Finnish Advisory Board on Research Integrity's instructions on promoting good scientific practice and preventing fraudulence. In planning the study and choosing the subject, the researcher was convinced of the ethicality and merits of examining this issue through contacting the bereaved. The participants' autonomy was respected, and the researcher strove to maintain professionalism and accuracy when collecting and analyzing the material. The results of the study will be published, and the research was intended to be scientifically useful and accessible to the scientific community. The researcher aimed to be conscious of her assumptions and to minimize their impact on the study. Ethical guidelines were adhered to closely in this study, and the researcher was sensitive to the respondents and the subject of study.

Key words: bereavement, codes of ethics, homicide, relatives, social support

SISÄLLYS

1.	JOHDANTO.....	1
2.	TUTKIMUKSEN SUUNNITTELU JA AIHEEN VALINTA	3
3.	TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMINEN.....	6
4.	AINEISTON KERUU JA ANALYSOINTI	8
5.	TUTKIMUKSEN RAPORTOINTI	11
6.	TUTKIJAN EETTISYYS	13
7.	JOHTOPÄÄTÖKSET	15
	LÄHTEET.....	18
	LIITTEET	20

1. JOHDANTO

Tutkimusta tehtäessä keskeistä on, että koko tutkimusprosessi, suunnittelusta tulosten julkaisuun, kestää tiukankin tarkastelun ja on eettisesti korkeatasoista. Rärkeimmät esimerkit eettisten normien puutteesta löytyvät historiasta ihmisarvoa loukkaavista kokeista ja tutkimuksista. Kyseenalaiset tutkimukset muun muassa ihmistieteissä ovat johtaneet kansallisiin ja kansainvälisiin tarpeisiin, joiden pohjalta on luotu yhteisiä sääntöjä suojaamaan sekä tutkittavia että tutkijoita. Näiden puitteissa on pystytty luomaan normit sille, mikä tutkimuksen nimissä on hyväksyttävää ja velvoittavaa. Eettiset normit eivät ole vain nykyaikainen säännöstö. Esimerkiksi lääkäreitä on antiikin Kreikassa ajoista asti ohjannut Hippokrateen vala, jolla on pyritty ohjaamaan eettisesti korkeatasoiseen työhön (Lääkäriliitto 2013a).

Tieteenaloilla on tiedeyhteisöjen luomat, kirjoitetut eettiset periaatteet, joihin kunkin tieteenalan tutkijoiden edellytetään sitoutuvan (Kuula 2011). Julkisesti suurennuslasin alla on ollut erityisesti lääketieteen eettiset säännöt. Tieteenalojen sääntöjen taustalla voidaan nähdä toisen maailmansodan jälkeisen Nürnbergin sota-oikeudenkäynnin säännöstö, jonka kymmenen normia ohjaavat ihmisiin kohdistuvia tutkimuksia. (Lääkäriliitto 2013b.) Helsingin julistus vuonna 1964 modernisoi Hippokrateen valaa sekä täydensi Nürnbergin säännöstöä (Mäkinen 2006). Ensimmäisen julistuksen jälkeen sitä on täydennetty useina vuosina, viimeksi vuonna 2013 (Lääkäriliitto 2014).

Gyllingin (2006) mukaan aluksi eettinen keskustelu oli muodikasta, mutta pian eettisten normien luominen alettiin eri tieteenalojen keskuudessa ottaa vakavasti. Ajatusten herääminen eettisistä velvollisuuksista kasasi tutkijalle paineita, mutta samalla tutkimusprosessin vaikutukset muihin alkoivat hahmottua ja eettinen omatunto kehittyä. Koskaan ei päästä tilanteeseen, jossa normisto voisi kattaa suoraan kaikki tieteen tekemisen muodot (Gylling 2006). Suomessa tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) tekee yhteistyötä tiedeyhteisöjen kanssa. Sosiaali- ja terveystieteiden eettinen neuvottelukunta (ETENE) antaa kannanottoja alan tutkimuksellisiin haasteisiin ja yksittäiset tapaukset, kuten tutkimuseettiset luvat, alistetaan paikallisten eettisten toimikuntien päätettäväksi. (TENK 2012.)

Vaikka tieteenaloilla on eettiset säännöstönsä, silti tieteen autonominen ajatus johtaa siihen, että jokainen tutkija on henkilökohtaisesti vastuussa valinnoistaan ja päätöksistään (Mäkinen 2006). Ihanteellisessa tilanteessa koko tiedeyhteisö sitoutuu rehellisyyteen, avoimuuteen ja kriittisyyteen (Kuula 2011). Aloittelevan tutkijan apuna ja oppaana, tieteen tekemisen maailmassa, toimivat ohjaajat. Ohjaajilla on iso merkitys paitsi teknisessä mielessä tutkimuksen teon opastuksessa, myös

pohdintojen ohjaajina ja kokemuksen äänenä tilanteissa, joissa noviisitutkija joutuu pohtimaan eettisten velvoitteiden parasta mahdollista toteuttamista. Pro gradu – tutkielman tekeminen on ollut matka, jossa eettiset ratkaisut ovat haastaneet noviisitutkijaa alusta loppuun asti tutkimusprosessin edetessä. Ei ole ollut pelkästään tärkeää miettiä metodia, tutkimuskysymyksiä, aineiston hankintaa, rekrytointia jne. Noviisitutkijana huomio keskittyi helposti tutkimusprosessin tekniseen toteutukseen. Syvempi ymmärrys tutkimuksen vaikutuksista muun muassa tutkittaviin olisi jäänyt ilman ohjausta helposti liian kevyeksi.

Henkirikosten uhrien läheisten kokemusten tutkiminen on sensitiivinen tutkimusaihe sekä osallistujien että tutkijan näkökulmasta (Aho & Kylmä 2012). Tästä syystä tutkimuksen tekemiseen liittyi paljon eettisiä velvoitteita. On tärkeää peilata toteutusta velvoitteisiin ja tarkastella ratkaisujen taustoja, jotta saadaan selville, onko tutkija onnistunut noudattamaan normeja ja ohjeita.

Tämän tutkielman eettisistä päätöksistä ja ratkaisuista on vastannut tutkija itse. Ne tehtiin sen hetkisten kokemusten ja tietojen perusteella, jolloin on tärkeää muuttaa ajatukset niiden takaa näkyviksi sekä pohtia eettisten ratkaisujen kestävyyttä. Ohjeet korostavat tiedeyhteisöjen vastuuta normien opettamisessa ja noudattamisessa eikä eettisiä ohjeita antavilla instansseilla ole juridisia oikeuksia (Kuula 2011). Hemmingin (2015) mukaan Suomessa eettiset toimikunnat suojelevat potilaan oikeuksia sekä osittain arvioivat tutkimusten laatua, lähinnä vaaran välttämisen periaatteella. Honkatukian ym. (2006) mukaan tutkittavilla tulee silti olla mahdollisuus tuottaa tietoa kokemuksestaan tutkijan kautta, vaikka eettiset päätökset eivät olisi täysin yksiselitteisiä. Tutkimuksen tekemisessä hyvään pyrkiminen ja eettisten ratkaisujen oikeellisuus ovat empiirisiä kokemuksia, jolloin niiden perusteleva on tarpeellista. (Honkatukia ym. 2006.)

Täydentävän kirjallisuusosan tarkoituksena oli tarkastella empiirisen tutkielman ”*Henkirikosten uhrien läheisten saama ja toivoma sosiaalinen tuki*” eettisyyttä tutkimusprosessin eri vaiheissa. Eettisiä ratkaisuja peilataan kirjallisuuteen, jonka pohjana ovat tieteellistä tutkimusta ohjaavat Nürnbergin säännöstö (Lääkäriliitto 2013b), Helsingin julistuksen eettiset periaatteet (Lääkäriliitto 2013a) sekä tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK 2012) hyvää tieteellistä käytäntöä edistävät ja vilpillisyyttä ennaltaehkäisevät ohjeistukset. Kirjallisuusosassa tarkastellaan sitä, miten tutkija on onnistunut noudattamaan tieteellisen tutkimuksen eettisiä ohjeita ja normeja.

2. TUTKIMUKSEN SUUNNITTELU JA AIHEEN VALINTA

Tutkijalla tulee olla aito kiinnostus tutkimusaiheeseensa. Häneltä vaaditaan tunnollisuutta, rehellisyyttä, vaarojen välttämistä ja ennakointia, ihmisarvon kunnioittamista, sosiaalista vastuunkantoa, ammatinharjoituksen edistämistä sekä kollegiaalisuutta. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen, 2013.) Jotta tutkija pystyi aidosti sitoutumaan tutkimusprosessiinsa ja oli kiinnostunut sekä tutkimuksen oikeellisuudesta, loppuun asti saattamisesta että tutkittavistaan, tuli hänellä olla oma mielenkiinto aiheeseen.

Tähän täydentävään kirjallisuusosaan liittyvään pro gradu – tutkielmaan ” *Henkirikoksen uhrien läheisten tukiverkostolta saama ja toivoma sosiaalinen tuki*”, tullaan jatkossa viittaamaan tutkimuksena. Aihetta tarjottiin graduseminaarissa syksyllä 2014 ja se kuuluu osana Tampereen yliopiston surututkimushankkeeseen. Tutkija päätyi aiheeseen, koska se tuntui erityisen kiinnostavalta ja tärkeältä. Systemaattinen tutkimus ja erilaisten tutkimusmenetelmien laaja käyttö lisää tutkimuksen hyödynnettävyyttä. Tutkimusryhmätyöskentely edistää kehittämistä ja tutkija hyötyi yhteistyöstä graduryhmän kanssa. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013.) Hankkeessa tutkija tutki omaa osaansa tutkimuksesta, tehden yhteistyötä hankkeen muiden jäsenten kanssa. Näin aiheesta saatiin enemmän tietoa useasta eri näkökulmasta ja vältetään yksittäisen aiheen irrallisuus sekä vajaa hyödynnettävyys.

Aiheen valinta oli tutkimuksen teossa ensimmäisiä eettisiä kysymyksiä, joita tutkija joutui pohtimaan. Jotta aiheen valinta oli tieteellisesti perusteltua, täytyi sen lähtökohtana olla hyödyllisyys (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013). Vaikka tutkimusaihe oli jo pääpiirteittäin valmiina, oli tutkijalla silti vastuu tutkimuksesta ja aiheen valinnasta. Oli tärkeä pohtia miksi juuri tämä tutkimus on tärkeää ja kenen tai minkä vuoksi sitä tehtiin (Tuomi & Sarajärvi 2013). Aihe oli aidosti kiinnostava. Kirjallisuushaun perusteella henkirikoksen uhrien läheisten saamaa ja toivomaa sosiaalista tukea ei ole juurikaan tutkittu Suomessa. Kansainvälisesti mielenkiinto on lähinnä kohdistunut henkiin jääneiden henkirikosten uhriin. Sekä tiedon vähyys, että ymmärryksen laajentaminen uhrien läheisten virallisen ja epävirallisen tuen tarpeesta, psyykkisesti kuormittavassa tilanteessa oli perusteluna tutkimusaiheen valintaan.

Tutkimustarpeen pohdinta on tärkeää aina, kun tutkimusta suunnitellaan. Sensitiivinen aihe toi lisää eettisiä pohdintoja aihetta valmisteltaessa ja perusteltaessa. Kuitenkin oli tärkeää, että myös sensitiivistä aihetta tutkittiin, eikä se itsessään ollut este tutkimuksen tekemiselle (Kuula 2011). Tieteen tehtävä on tuoda tietoa ilmiöistä, eikä minkään ihmisyyttä koskettavan ilmiön tulisi olla

tyhjiössä, vaan sillä pitäisi olla mahdollisuus tutkimuksen kohteeksi siten, että tutkimus suoritetaan eettisten normien, lakien ja hyvin tapojen mukaisesti (Baerlocher & Detsky 2010). Ahon & Kylmän (2012) mukaan sensitiivisiä aiheita on tutkittu melko vähän. Tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittamista oli myös se, että he saivat vapaasti osallistua, ilman perusteetonta rajoittamista (Mikkonen 2006 & Kuula 2011). Eettisesti olisi ollut arveluttavaa hylätä aihe tai alkaa paternaalisesti suojelemaan potentiaalisia vastaajia pelkästään sensitiivisyyteen vedoten. (Aho & Kylmä 2012.) Toiminta kaventaisi ja osin ehkä väärentäisi tieteellistä näyttöä eri ilmiöistä. Sen sijaan, että kartettaisiin monesti erittäin tärkeää tutkimustietoa haastavasta aiheesta, pitäisi tutkijan pohtia tarkasti sitä, miten hän välttää tai minimoii vahingontuottamisen.

Luonnontieteissä ja lääketieteessä opiskelija usein integroidaan suurempaan tiedeyhteisön projektiin (Mäkinen 2006). Liittyessä yliopiston omaan tutkimusprojektiin, ei voi kuitenkaan sivuuttaa vastuuta ja velvollisuutta tehdä tutkijan omia ratkaisuja. Toki ohjaus ja mahdollisuus keskustella saman projektin sisällä erilaisista ongelmista ja haasteista toi lisää varmuutta omaan toimintaan noviisitutkijana. Tietoisuus siitä, että tutkimuksen kohteena on ihminen ja erityisesti tämän aiheen sensitiivisyys huomioon ottaen ei aihetta voinut ottaa kevyesti pohtimatta etukäteen muun muassa lojaalisuuskysymystä ja vastaajien hyvinvointia suhteessa eri osapuolten intresseihin.

Riippumattomintakin tieteen tutkimusta ohjaa jokin intressi (Mäkinen 2006). Tieteen ja tutkimuksen on melko mahdotonta olla intressivapaata. Kuitenkin intressien julkistaminen ja objektiivisuus ovat tavoiteltava ihanne. (Raatikainen 2006.) Tutkijan oma intressi oli sekä näyttää omaa osaamista tutkijana yhteisölle ja erityisesti ohjaajille. Myös kiinnostus aiheeseen ja halu tuoda tutkittavien ääntä kuuluville olivat omia intressejään. Näiden havaitseminen ja pohtiminen toi tietoisuuden siitä, että aiheen valinta ei kuitenkaan lähtenyt johdattamaan tutkimuksen tekemistä eikä näytönhalu. Tutkimukseen vastaajilla oli omat intressinsä vastata siihen eikä tutkija voinut olla kiitollisuudenvelassa tutkittaville siten, että se olisi vaikuttanut tutkimustuloksiin, pohdintaan tai saanut aikaan ennakko-oletuksia.

Sensitiivisiin tutkittaviin luetaan muun muassa henkirikoksen uhrin läheiset (Aho & Kylmä 2012). Tässä tutkimuksessa tutkija ei voinut rajoittaa vastaamista, koska kyselylomaketta jaettiin internetin suljettujen keskustelufoorumien kautta sekä HUOMA ry:n jäsenille. Haastattelussa eettiseksi ongelmaksi voi nousta se, minkä tyyppiset henkilöt kyselyyn vastaavat (Mäkinen 2006). Tutkimukseen osallistuminen jätettiin mahdollisten vastaajakandidaattien päätettäväksi. Toki vastaajia rajasi se, että he olivat jo valmiiksi kirjautuneet vertaistukisivustoille tai olleet HUOMA ry:n jäseniä. Voidaan olettaa, että vastaajat kokivat itsensä henkirikoksen uhrin läheiseksi, jolloin he

olivat valideja vastaajia tässä tutkimuksessa. Tutkimuksessa suurin osa vastaajista oli naisia ja henkirikosten tekotavat edustivat pääsääntöisesti suomalaisten tilastojen tavallisimpia henkirikostyyppisiä. Tutkimukseen vastaajien sukupuolijakaumassa oli ero miesten ja naisten välillä, jolla saattoi olla vaikutusta vastauksiin. Myös harvinaisempien henkirikostyyppien, kuten esimerkiksi koulusurmien uhrien läheisiä ei vastannut kyselyyn, joka on myös saattanut vaikuttaa tuloksiin.

Tutkimukseen haettiin vastaajia henkirikosten uhrien läheisten tukijärjestön kautta sekä suljettujen internetkeskusteluryhmien kautta. Tutkimuspyynnössä pyydettiin halukkaita ottamaan yhteyttä tutkijaan, jonka kautta sai sähköisen linkin ja pääsi vastaamaan. Tutkittavat saivat myös liitteen, jossa kerrottiin tutkimuksesta sekä siitä, että se oli tutkittavalle täysin vapaaehtoista sekä ehdottoman luottamuksellista. (Liite 1.)

Voidaan miettiä, oliko moraalisesti oikein pyytää vastaajia vastaamaan herkässä tilanteessa, jolloin tutkimuksessa käsiteltiin tutkittavien tunteita (Mäkinen 2006). Tutkimuksessa, jossa ei kohdattu tutkittavaa henkilökohtaisesti oli varsin vaativaa tunnistaa kysymysten aiheuttamia tunnetiloja. Erittäin arkaluontoisten tutkimusten yhteydessä tutkittavan trauma saattaisi uudelleen aktivoitua ja tutkijan pitää sitoutua haitan välttämiseen (Kylmä & Juvakka 2007). Toki tutkija oli vastuussa aiheuttamistaan reaktioista ja oli velvollinen ohjaamaan tutkittavan avun piiriin, jos kysely olisi sellaista aiheuttanut. Tutkija pohti, uskaltaako, haluaako tai osaako tutkittava ottaa tutkijaan yhteyttä jos kokee aiheen aiheuttaneen hänelle ongelmia. Tutkimuspyynnön saatteessa annettiin selkeästi yhteystiedot ja rohkaistiin ottamaan yhteyttä, mikäli tutkittavalle tulisi kysyttävää. Tutkittavat olivat myös tutkimukseen osallistuneita olleet aktiivisia toimijoita. Tutkija päätyi luottamaan siihen, että tutkittavat tarvittaessa olisivat aktiivisia myös tutkimukseen liittyvissä ongelmatilanteissa.

Vastaajat olivat aikuisia jolloin heillä oli päävastuu omasta hyvinvoinnistaan. McGarryn (2010) mukaan tutkija saattaa olla liian varovainen tutkittavien hyvinvointia pohtiessaan. Haitan välttämisen vaade oli haastava, mutta myös tutkittavien holhoaminen mahdollisen uhan takia olisi ollut eettisesti hyvin arveluttavaa ja olisi johtanut todennäköisesti vastaajien valikointiin. Internetin kautta tehtävän kyselyn on todettu olevan hyvä tapa lähestyä haastateltavia, sillä sen ei ole todettu aktivoivan traumaa uudelleen (Aho & Kylmä 2012). Tässä tutkimuksessa vastausten perusteella tutkijalle jäi kuva, että tutkittavat olivat kokeneet hyötyvänsä vastaamisesta. Yhdestäkään vastauksesta ei välittynyt sellaisia ajatuksia, jotka olisivat saaneet tutkijan epäilemään trauman aktivoitumista tutkimukseen osallistumisen johdosta.

3. TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMINEN

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan periaatteena on, että tutkimukseen osallistumisen tulee olla ehdottoman vapaaehtoista ja tutkittavalla tulee olla tarpeeksi tietoa tutkimuksesta ennen päätöstään osallistumisesta. Lupa tutkimukseen voidaan saada joko kirjallisesti tai suullisesti. Tutkittavan yksityisyyttä tulee myös suojata. Lisäksi yksityisyydensuojaa säädellään lailla. (TENK 2009.)

Tutkimukseen sai osallistua henkilö, joka tunsi olevansa henkirikoksen uhrin läheinen. Sukulaisuussuhdetta ei vaadittu. Kuulan (2011) mukaan sähköisen haastattelulomakkeen etuna voitiin pitää sitä, että haastattelutilanteessa tai haastatteluun valikoitumiseen ei vaikuttanut tutkijan ennako-odotukset tai sääntely. Toki vuorovaikutuksen puute voitiin kokea myös eettisesti arveluttavana, koska silloin tutkija ei voinut henkilökohtaisesti varmistaa, että tutkittavalle vastaaminen ei ollut liian kuormittavaa. Tutkittavalla oli kuitenkin mahdollisuus pohtia rauhassa vastaamistaan ja omaa jaksamistaan. Kun tutkittavat säätelivät omaehtoisesti vastaamistaan ja vastausajankohtaansa, he saattoivat ilman sosiaalista painetta vastata rauhassa, jättää vastaamatta haastattelulomakkeeseen tai keskeyttää vastaamisen (TENK 2009).

Tutkimukseen vastaaminen voi olla vastaajalle myös terapeuttinen kokemus (Kylmä & Juvakka 2007). Tässä tutkimuksessa henkirikoksesta kulunut aika vaihteli muutamasta kuukaudesta kymmeneen vuosiin. Se, kuinka terapeuttisena tutkittavat kokivat osallistumisensa, ei selvinnyt vastauksista. Kuitenkin yli puolet jätti antamatta yhteystietojaan lisähaastattelua ajatellen. Heistä osa halusi perustella asiaa ja yleisin syy oli se, että vastaaminen oli koettu tärkeäksi, mutta se oli ollut voimille käyvää. Samasta syystä osa nimenomaan toivoi tutkijalta henkilökohtaista haastattelua.

Ahon ja Kylmän (2012) mukaan rankankin kokemuksen jälkeen koetaan tarpeelliseksi päästä jakamaan kokemusta ja tietoa. Mahdollisuus säädellä itse vastaamisen aikaa ja paikkaa lisäsi tutkimuksen hienotunteisuutta. (Aho & Kylmä 2012.) Vaikka tutkija olikin vastuussa tutkittavan itsemääräämisoikeuden säilyttämisestä ja vahingon välttämisestä, oli tutkittavalla kuitenkin mahdollisuus hallita tilannetta itse. Tässä tutkimuksessa tutkittavat olivat täysi-ikäisiä, jolloin heidän voitiin olettaa säätelevän täysivaltaisesti omaa osallistumistaan.

Tutkittavien henkilötietojen käsittelyyn liittyi ehdoton yksityisyyden suojan vaade. Tämän perusteena on ollut jo antiikin Kreikassa Hippokrateen vala, jonka jälkeen yksityisyyden suojaa on aikojen saatossa täsmennetty uusilla eettisillä normeilla ja laeilla (Kuula 2011). Eettisiä normeja on hyvin hankala ja melko tarpeetonkin laittaa tärkeysjärjestykseen, mutta ilman luottamusta ei tieteellistä

tietoa ihmistieteissä voida luotattavasti tehdä. Yksityisyys erityisesti sensitiivisessä ja osin leimaavassakin aiheessa on äärimmäisen tärkeää, jotta tutkittava voi antaa rehellisiä vastauksia. Tutkittavalle on oikeus saada arvokasta ja ihmisarvoa kunnioittavaa kohtelua (TENK 2009).

Tässä tutkimuksessa tutkija käsitteli ehdottoman vastuullisesti tutkittavien vastauksia sekä heidän tunnistettavuustietojaan. Tutkittavilla oli käytössään informaatiota tutkimuksesta sekä selkeästi ilmaistuna vapaaehtoisuus tutkimukseen osallistumiseen. Yhtään pyyntöä poistaa vastaus sen jälkeen, kun tutkittava oli sen lähettänyt tutkijalle, ei tullut. Vastauksia käsiteltäessä tutkittavien henkilötiedot pidettiin salassa eikä vastausten käsittelystä voitu tunnistaa yksittäistä vastaajaa.

4. AINEISTON KERUU JA ANALYSOINTI

Tässä tutkimuksessa kyselylomake oli jo tehty ja sen jakamiseen suunnitellut foorumit valittu tutkimushankkeen toimesta. Tutkimusaineiston kerääminen oli aloitettu syksyllä 2014. Analyysimenetelmäksi valittiin laadullinen sisällön analyysi, koska tarkoituksena oli kuvata läheisten saamaa ja toivomaa sosiaalista tukea heidän vapaamuotoisesti tuottamastaan tekstistä. Jotta aineistosta olisi saatu mahdollisimman hyvin saturoitunut, uusittiin tutkimukseen osallistumispyyntö sivustoilla muutamaan kertaan.

Noviisitutkijalle oli helpottavaakin päästä tutkimusyhteisön laajempaan projektiin mukaan. Vaikka oli huojentavaa perehtyä valmiiksi keräyksessä olevaan materiaaliin, ei silti ollut täysin ongelmatonta sisäistää valmiin kyselylomakkeen taustoja, kuten teoriaa, johon se pohjautui. Materiaalin ottaminen haltuun pohtimatta sen keräämistä ja kyselylomakkeen taustatyötä olisi saattanut aiheuttaa tutkijalle jopa väärinymmärryksiä.

Tutkimusta tehdessä tuli ottaa huomioon, että tutkittavat ymmärsivät tutkijan ohjeistuksen ja informaation. Etnisyys ja kulttuuriset erot olisivat voineet aiheuttaa sekä tutkittavalle että tutkijalle vääriä olettamuksia. Tulosten luotettavuuden kannalta tutkijan tuli varmistua siitä, että vastaajat ymmärsivät kysymyksenasettelun, jotta vastauksista välittyi tutkijalle tutkittavan tarkoittama informaatio. (Mäkinen 2006.) Tutkimukseen vastasi vain suomalaisia, täysi-ikäisiä miehiä ja naisia. Näin ollen voitiin olettaa, että tutkijan ja tutkittavien välillä ei ollut suurta kulttuurista tai etnistä ymmärrysvirheen mahdollisuutta.

Aineiston keruussa kysymyksen asetelulla on tarkoitus saada aiheesta mahdollisimman paljon tietoa. Kyselyä tehdessään tutkija olettaa, että vastaaja haluaa ja osaa ilmaista itseään selkeästi kirjoittamalla (Tuomi & Sarajärvi 2013). Tässä tutkimuksessa avoimet kysymykset olivat: ”*Kuvaile keneltä olet saanut tukea läheisesi henkirikoksen jälkeen ja minkälaista tukea olet saanut?*” ”*Kuvaile keneltä olisit toivonut tukea henkirikoksen jälkeen ja millaista tukea olisit toivonut?*” Tutkittavien vastauksista kävi ilmi, että kysymykset olivat hyvin ymmärrettyjä ja vastauksista saatiin tietoa toivotusta ja saadusta tuesta. Haastavaa vastausten tulkinnassa oli se, että tässä tutkimuksessa ei käytetty tarkentavaa haastattelua. Osa vastauksista oli melko suppeita, jolloin henkilökohtaisella haastattelulla olisi voinut saada lisää tietoa.

Kun tutkimusaineistoon oli vastannut 25 läheistä, aloitettiin tämän aineiston sisällön analyysi. Analysointiaikana tuli vielä yksi vastaus. Melko matala vastausmäärä saattaa selittyä sensitiivisellä

aiheella. Aineisto voi olla haastava kerätä, jos potentiaaliset tutkittavat mieltävät siihen vastaamisen tunnepitoisesti haasteelliseksi tai eivät halua muistella mennyttä päästyään asiasta jo yli (Aho & Kylmä 2012).

Laadullisessa tutkimuksessa saturoituneeseen aineistoon ei oletettavasti tulisi lisää informaatiota, vaikka tutkittavia saataisiin lisää (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013). Hyvän tutkimuksen vaade oli, että tutkimuksen tulee olla laadukasta. Laadukkuutta oli myös se, että aineisto oli saturoitunutta, jotta tuloksista tuli kattavia. Kyseessä oli henkilön omakohtainen kokemus tuen saamisesta ja toivotusta tuesta. Aineistossa löytyi samankaltaisia kokemuksia vastaajien kesken sekä yksittäisiä kokemuksia. Toki aina jää mahdollisuus, että seuraavalla vastaajalla voisi olla erilainen kokemus, joka toisi vielä uutta tietoa. Tuomen ja Sarajärven (2013) mukaan oli kuitenkin tärkeämpää pohtia kuvattiinko tutkimuksessa kokonaisuutta yhteneväisyyden vai erityispiirteiden kautta.

Näin ollen myös tutkimukseen haettavien määrää ei voitu tarkasti määrittellä etukäteen. Kankkunen ja Vehviläinen-Julkunen mukaan (2013) tutkimukseen osallistujien määrä vaihtelee paljon sen mukaan, miten helppo aiheesta tutkittavan on tuottaa informaatiota. Enemmän kuin määrään tulisi tutkijan keskittyä aineiston laatuun. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013.) Laadukkaan aineiston hankkiminen sensitiivisestä aiheesta voi olla hankalaa, jos halutaan kuvata yhteneväisyyksiä. Henkirikoksen uhrien läheisten tarvitsema ja saama sosiaalinen tuki oli herättänyt useassa vastaajassa voimakkaita tuntemuksia ja mielipiteitä, jolloin erityispiirteisyys korostui. Muutoinkin aiheeseen liittyi spesifejä elementtejä, kuten henkirikoksen tapahtumaan johtaneet seikat, tiedon saanti hetki ja uhrien lukumäärä. Voisi siis olla haastavaa saada selville yhteneväisyyksiä. Tähän pohdintaan nojaten tutkija koki tekevänsä eettisesti kestävän ratkaisun tutkiessaan tähän tutkimukseen 26 henkilön kokemukset tuesta.

Elo & Kyngäksen (2007) mukaan analysointi jakautuu valmistelu-, järjestely- ja raportointivaiheeseen. Valmistautuessa oli tärkeää miettiä, mitä aineistosta halusi analysoida. Analyysiyksikön oli hyvä olla tarpeeksi pitkä, jotta siinä oli tarpeeksi sisältöä, mutta niin lyhyt, että sen käsittely ja sisäistäminen olivat mahdollisia. (Elo & Kyngäs 2007.) Analyysiyksiköksi valittiin sosiaalista tukea kuvaavia asioita. Informaation pituus vaihteli yhdestä sanasta lyhyisiin lauseisiin. Vastaajan antama tieto välittyi tutkijalle parhaiten lyhyistä lauseista. Yhden sanan mittaiset analyysiyksiköt saivat tutkijan pohtimaan sen sisältämää informaatiota. Vaikka voitaisiin ajatella, että juuri erityisen lyhyt kuvaus olisi yksiselitteinen, jätti se silti enemmän tulkinnan varaa kuin lyhyt lause. Tutkija pyrki ymmärtämään yhden sanan pituiset analyysiyksiköt niitä ympäröivän vastauksen perusteella.

Osa vastauksista sai tutkijan pohtimaan oikeanlaista ymmärrystä vastaajan tarkoittamasta tuesta. Voiko ilman, että tutkittava kommentoi tutkijan saamia tuloksia, olla varma tulosten oikeanlaisesta kuvaavuudesta? Induktiivisen sisällönanalyysin aaltomainen eteneminen toi tutkijalle hetkiä, jolloin hän oli täysin varma tulosten selkeydestä. Toisella hetkellä tulosten muovautuessa tuli epätoivoisia hetkiä, kun alkuperäisiä ilmaisuja luki uudelleen ja ymmärsikin sisällön eri tavalla kuin aiemmin. Tutkimustekstin kirjoittamisessa tutkittavien näkökulman pitäminen mielessä auttoi tutkijaa tulkitsemaan lopulta kunnioittavasti tutkittavien antaman informaation (Kuula 2011). Tutkija koki, että aineistoa piti lukea ja tulkita niin kauan, että saattoi olla varma, ettei tehnyt vääryyttä tutkimustuloksilla tutkittavien kertomuksille. Aineistoon palaaminen yhä uudelleen ja uudelleen toi kuitenkin lopulta varmuutta tutkijan tekemien tulkintojen sekä abstrahoinnin oikeellisuudesta ja aineistosta hahmottui ylempi, kokoava taso, jossa tärkeimpänä päämääränä oli tuoda tiivistetyt tulokset esille, hukkaamatta alkuperäistä tekstiä. Elon ja Kyngäksen (2007) mukaan induktiivinen sisällön analyysi on prosessi, jossa koodaaminen, kategorioiminen ja abstraktiotason nousu ovat jatkuvassa yhteydessä toisiinsa. Prosessi ei ollut suoraviivainen, vaan sen kuuluikin jatkua elävänä ja muuttuvana. Tilastollista tutkimusta vähempi standardimaisuus antoi tutkijalle mahdollisuuksia tulkita empiiristä aineistoa rikkaasti, mutta samalla se teki laadullisesta tutkimuksesta haastavan. (Elo & Kyngäs 2007.)

Tutkimusta ohjaavista kokeneista tutkijoista, opponentista sekä graduseminaareista oli suuri hyöty, kun tutkija huomasi ihastuneensa omiin tuloksiinsa. Muiden huomiot ja herättelevä kommentointi auttoi saamaan objektiivisuutta omaan työhön. Vaikka tästä ilmiötä oli ollut jo aikaisemmin puhetta, päätyi tutkija tähän tilanteeseen huomaamattaan. Vaadittiin taitoa sekä sisäistää tutkittavan todellisuutta, että olla siitä tarpeeksi kaukana, jotta analyysistä tuli objektiivista (Aho & Kylmä 2012).

Ahon ja Kylmän (2012) mukaan sähköisesti keskustelufoorumeilta kerätty aineisto kertoo luotettavasti vastaajien sen hetkisestä kokemuksesta. Aineiston sähköinen hankkiminen on lisääntynyt osin sen helppouden ja auki kirjoittamista helpottavien ominaisuuksiensa johdosta (Kuula 2011). Kuitenkaan tämäkään päätös ei voinut perustua pelkästään tutkijan mukavuudenhaluun. Tässä tutkimuksessa sensitiivisen aineiston kerääminen sähköisellä kyselylomakkeella keskustelufoorumeilta ja tukisivustolta vähensi eettisiä ongelmia muun muassa tutkittavien itsesäätelyn kautta. Tutkittavat tiesivät osallistuessaan, että heidän antamia tietoja käytettiin tutkimuksen ja he pystyivät, ilman ulkopuolista vaikuttamista, hallitsemaan itsenäisesti vastaamistaan.

5. TUTKIMUKSEN RAPORTOINTI

Tutkimustulosten raportointi on tutkijan keskeinen velvollisuus (Mäkinen 2006, Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013). Vain julkaistu tieto hyödyttää tiedeyhteisöä ja yhteiskuntaa (Mäkinen 2006). Tämän tutkimuksen aineistosta saadut tulokset tullaan julkaisemaan artikkelina tieteellisessä julkaisussa.

Aineistoa koskevat eettiset kysymykset sisältävät validiuden ja reliabiliteetin pohdintaa (Mäkinen 2006). Laadullisessa tutkimuksessa kyseisiä käsitteitä on kritisoitu, koska ne ovat tilastollisen tutkimuksen tarpeeseen luotuja (Tuomi & Sarajärvi 2013). Kylmä ja Juvakka (2007) ovat esittäneet kirjassaan laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteereinä uskottavuuden, vahvistettavuuden, refleksiivisyyden ja siirrettävyyden. Tämän tutkimuksen luotettavuutta tutkija arvioi näiden kriteerien perusteella.

Ahon ja Kylmän (2012) mukaan tutkittavien taustatietoja tulisi kuvata tarkasti, jotta tulosten siirrettävyyttä voidaan arvioida. Lukija tarvitsee perusteellista tietoa osallistujista ja tapahtumasta (Kylmä & Juvakka 2007). Tässä tutkimuksessa päädyttiin kuvaamaan tutkittavien ikää, sukupuolta, siviilisäätystä, kulunutta aikaa henkirikoksesta sekä ammattiavun ja vertaistuen saamista henkirikoksen jälkeen. Samoin kuvattiin uhrin sukupuolta, ikää, siviilisäätystä, ennakkotietoa läheisen kuolemasta, sitä tunsiko uhri tekijän, henkirikoksen tekotapaa ja liittyivätkö päihteet rikokseen. Usein henkirikokset saavat julkista huomiota muun muassa lehdistössä, jolloin olisi mahdollisuus, että liian yksityiskohtaisten taustatietojen kertominen voisi paljastaa vastaajan tai uhrin henkilöllisyyden. Yksityisyyden säilyttämiseksi tutkija päätyi ryhmittelemään uhrien iän, tapahtumasta kuluneen ajan ja henkirikoksen tekotavan.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkija raportoi haastateltujen henkilöiden kokemuksista saatuja tuloksia. Tuomen ja Sarajärven (2013) mukaan onkin varsin haastavaa saada kaikki tutkimustulokset mahtumaan tieteellisen kirjoittamisen asettamiin rajoihin. Tutkimus julkaistaan artikkelina, jolloin tutkijalle oli erittäin haastavaa tuottaa tarpeeksi yksityiskohtainen raportti tutkimuksen eri vaiheista. Jotta lukija voi arvioida tutkimuksen laadukkuutta, tulee hänellä olla laaja käsitys siitä, miten tutkimus on tehty (Tuomi & Sarajärvi 2013). Sekä tulosten, että koko tutkimusprosessin kirjaaminen auttaa lukijoita arvioimaan tutkimuksen vahvuuksia ja heikkouksia (Elo & Kyngäs 2007). Artikkelin sanamäärä on rajallinen, joten tutkijan tuli pyrkiä esittämään kaikkein tärkeimmät kohdat tutkimuksen etenemisestä. Tässä oli mahdollisuus siihen, että tutkija olisi voinut halutessaan piilottaa jonkin tutkimusprosessin vaiheen. Yksilön vastuu omista päätöksistään korostui ja samalla mitattiin

tutkijan eettistä omaatuntoa. Kylmän ja Juvakan (2007) mukaan tämä vahvistettavuuden kriteeri voi olla laadullisessa tutkimuksessa haastava, koska tarkastikin kirjattu tutkimuksen kulku saattaa toiselle tutkijalle näyttäytyä erilaisena.

Tutkijan tulee reflektoida omia lähtökohtiaan sekä osaamistaan tutkijana (Kylmä & Juvakka 2007). Tässä tutkimuksessa tutkija on pyrkinyt tutkimusprosessin läpinäkyvyyteen ja alistanut päätöksensä sekä toimintansa muun muassa gradu-ryhmän ja ohjaajien arvioitavaksi sekä kommentoitavaksi. Tulosten raportoinnin yksi piirre onkin kommunikoiavuus (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013). Ennen artikkelin julkaisuharkintaan lähettämistä, tutkimusta ja sen tekemistä arvioitiin gradu-ryhmässä.

Uskottavuus sisältää koko tutkimuksen ja sen tulosten osoittamisen (Kylmä & Juvakka 2007). Jotta lukija voi arvioida tulosten uskottavuutta, on tärkeää lisätä tutkimustuloksiin myös alkuperäisilmaisuja sekä mahdollisimman paljon yksityiskohtia (Elo & Kyngäs 2007). Jotta tutkija pystyy esittämään saamastaan aineistosta uskottavia tuloksia, on ensisijaista tutustua aineistoon tarpeeksi hyvin ja pitkäjänteisesti. (Kylmä & Juvakka 2007). Tutkimusta tehdessä pitkäjänteisyyden ja kypsyttelyn oppiminen oli yksi haastavimmista kohdista koko prosessissa. Aluksi oli vaikea uskoa, että ajatukset kypsyvät silloinkin, kun ei fyysisesti kirjoittanut tai abstrahoinut tekstiä. Päätäväisyyttä ja sinnikkyyttä vaativat myös ne hetket, luokittelu aloitettiin alusta yhä uudelleen ja uudelleen. Tällä varmistettiin, että tulokset olisivat todellisia ja täyttäisivät tasokkaan tieteen vaatimukset.

TENK (2009) edellyttää, että tutkimus tulee raportoida tutkittavaa kunnioittaen, jotta vaatimus henkisten haittojen välttämisestä toteutuu. Tutkijan tulee osata ilmaista tulokset tarpeeksi selkeästi, jotta laadullisen tutkimuksen luotettavuus saavutetaan (Aho & Kylmä 2012). Tutkittavien tuli voida luottaa siihen, että tutkija osasi käsitellä hienotunteisesti kaiken saamansa informaation. Olisi arveluttavaa, jos henkirikoksen uhrien läheiset leimautuisivat tutkimuksen raportoinnin seurauksena.

Tiedeyhteisössä vallitsee julkilausuttujen julkaisuperiaatteiden ja referee- käytännön lisäksi ”hiljaista tietoa”, joka säätelee raportointia ja julkaisua (Kinnunen & Löytty 2006). Usein opinnäytetöiden kirjoitusprosessissa on mukana myös ohjaaja, joka osaa opastaa tieteelliseen kirjoittamiseen ja julkaisemiseen (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013). Sisällön oikeellisuuden lisäksi myös ulkoasuseikat ja artikkeliin osallistuneiden julkaiseminen on tärkeää. Ensimmäinen meriitti tutkimusmaailmassa on suuri asia ja sen aikana tutkija oppi teknistä toteutusta, mutta erityisesti se kasvatti tutkijan eettistä minäkuvaa.

6. TUTKIJAN EETTISYYS

Kaikkien eettisten sääntöjen ja normien tunnollinen seuraaminen ja toteutus sekä tutkimusta koskevien lakien noudattaminen ei vielä tee tutkimuksesta täysin eettisesti täydellistä. Tutkimuksella on velvollisuus olla myös laadukasta ja tieteelle tarpeellista. (Hirvonen 2006.) Tutkimuksen tekeminen oli prosessi, jota ohjasivat useat ohjeet, säännöt ja normit. Tutkijan tuli kuitenkin pystyä kokoamaan tutkimuksensa osista, jotka laadullisessa tutkimuksessa vuorottelivat ja olivat päällekkäisiä. Parhaimmillaan palasista muodostuva kokonaisuus on hallittu tutkimus, joka kestää tarkastelua, on seurannut sääntöjä ja normeja, toteutettu eettisesti kokonaisvaltaisesti sekä palvelee yhteiskuntaa ja tiedeyhteisöä. Oikeus tehdä tiedettä toi mukanaan velvollisuudet, jotka viimekädessä suojasivat sekä tutkijaa, että tutkittavia.

Tutkija koki sekä haasteellisena, että osin objektiivisuutta parantavana sen, että aihe ei ollut omakohtainen. Oli myös tärkeää miettiä tutkijan jaksamista sensitiivisessä tutkimuksessa. Jaksako varmasti tehdä tutkimuksen loppuun asti, sillä tutkimuksen keskeyttäminen tai tutkimusajan pidentyminen määrättömästi olisivat vaihtoehtoja, joissa tutkittava olisi turhaan nähnyt vaivaa tutkimukseen vastaamiseen ja tiedeyhteisön rahoitusta ja resursseja olisi mennyt hukkaan. Jos tutkimusaiheesta olisi omakohtaista kokemusta, voisi se vaatia kokemuksen jakamista tutkittavien kanssa (Aho & Kylmä 2012). Kavanaugh & Campbell (2013) toteavat, että tutkijan asemaa sensitiivisessä tutkimuksessa on harvoin huomioitu. Sensitiivinen aihe kuitenkin vaati tutkijalta heittäytymistä aiheeseen, jotta hän ymmärsi tutkittavia ja heidän antamaansa informaatiota. (Kavanaugh & Campbell 2013.)

Ennen kuin tutkija lähti mukaan surututkimukseen, oli tarpeen pohtia myös aiheen inhimillistä rankkuutta ja esitietoa aiheesta. Noviiitutkijana oman osaamisen kyseenalaistaminen oli valtavaa, vaikka tarvittaessa tukea saikin ohjaajalta ja toisilta tutkijoilta. Olisiko oma psyyke sopiva tähän aiheeseen? Tutkija pyrki punnitsemaan omia ajatuksiaan, kiinnostustaan ja osaamistaan. Pohdinnan tuloksena tutkija vakuuttui siitä, että olisi tarpeeksi kiinnostunut vaativasta aiheesta ja pystyisi saattamaan tutkimuksen päätökseen.

Koko tämän prosessin ajan tutkija pyrki toimimaan ratkaisuja tehdessään eettisesti oikein, sekä tutkittavia, että tutkimusyhteisöä kohtaan. Eettiset säännöt ja normit ovat tuki, johon tutkija saattoi vedota ja tukeutua. Jos kuitenkin tutkija sokeasti seuraa sääntöjä ilman omaa pohdintaa, jäävät ne ohueksi minimiperusteeksi tutkimukselle, eikä todellisesta eettisyydestä voida puhua. (Gylling 2006.) Niitä ei ole tarkoitettu vain konfliktitilanteisiin tai auttamaan hankalien asioiden yli (Kankkunen &

Vehviläinen-Julkunen 2013.) Tutkijan eettisiä velvollisuuksia selvittäessä sai tutkija käsityksen ohjeistuksesta, joka säätelee tutkimuksen tekemistä. Samalla jäi suuri määrä päätöksiä tutkijan päätettäväksi. Monissa kohdissa päätöksiä saattoi perustella useammalla tavalla ja kokemattomuus tutkijana toi haastetta päätösten tekoon.

Tutkijan eettisyyttä voitiin todentaa tekemällä tarkat lähdeviittaukset ja analysoimalla tutkimus Turnitin- työkalun avulla. Sekä artikkelissa, että lisäosassa voitiin todeta, että tutkija ei ollut plagioinut muiden tekstejä epäasiallisesti. Turnitin- työkalun antamasta raportista voitiin tulkita, että tässä tutkimuksessa ja kirjallisessa lisäosassa oli tehty asianmukaiset teksti- ja lähdeviittaukset, eikä muita tutkijoita ollut plagioitu asiattomasti.

Tutkijalla olisi ollut jatkuvasti mahdollisuus siirtyä hyvän tieteen tekemisen rajan yli. Kuitenkin halu tutkia ja tuottaa aitoa tietoa kasvatti eettistä omaatuntoa, jolloin tiukankin hetken pohdinnan tulos oli eettisesti ja moraalisesti kestävä.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Eettiset säännöt ja normit elävät ajassa ja muodostuvat sen hetkisen maailmankuvan tuloksina. Ei ole olemassa universaalia tutkimusetiikan ohjeistoa, vaan jokaisella tieteenalalla on omat erityispainotuksensa. (Gylling 2006.) Mäkelän (2006) mukaan ohjaavien normien sisältö on tutkijan tulkintaa, jolloin tieteen vapauteen tehdä päätöksiä ja tutkia erilaisia ilmiöitä liittyy vastuu eikä objektiivista mittaa yleiselle hyvälle ole olemassakaan (Tuomi & Sarajärvi 2013). Tässä tutkimuksessa tutkijan tekemät ratkaisut tehtiin tutkimuseettisen neuvottelukunnan tieteellisen käytännön säännöstöä noudattaen. Eettisenä kantavana ajatuksena oli koko prosessin ajan tutkittavien kunnioittava kohtelu. Työ ja sen aikana tehdyt päätökset alistettiin toistuvasti ohjaajien, opponenttien ja gradu-ryhmän arvioitaviksi sekä kritisoitaviksi. Lopullisena tavoitteena oli tuottaa henkirikosten uhrien läheisten sosiaalisen tuen kokemuksista tietoa, jota voitaisiin hyödyntää läheisten tuen suuntaamisessa ja viranomaisten työssä.

Tutkimuksen suunnittelussa ja aiheen valinnassa oli erityisen tärkeää oma kiinnostus, jaksaminen sekä tutkimuksen tarkoituksellisuus. Mäkelän (2006) mukaan tutkijan yksi eettinen vastuu koskee laadukkaasti tiedon tuottamista. Jotta tähän vaateeseen voitiin vastata, tuli tutkimuksen suunnittelun pohjautua eettisesti kestäville perustuksille. Tässä tutkimuksessa tutkija piti aihetta mielenkiintoisena ja koki tärkeäksi tutkia sitä aikaisemman kirjallisuuden niukkuuden perusteella. Vaikka aihe oli henkisesti haastava, suunnitelmallisuuden ja ohjaustuen avulla tutkimus oli mahdollista toteuttaa.

TENK:n (2009) periaatteiden mukaisesti tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja tutkittavia vahingoittavia asioita pyrittiin välttämään. Vaikka eettiset normit ja säännöt ovat kaikki tarpeellisia, eikä niitä voida laittaa tärkeysjärjestykseen, oli tutkittavien oikeuksien kunnioittaminen tutkijan ensisijainen tavoite. Ilman osallistujien luottamusta tutkimuksen tekeminen olisi ollut mahdotonta. Sensitiiviseen tutkimusaiheeseen vastaamisen tutkija koki luottamuksen osoituksena tutkittavilta, heidän luovuttaessa empirinen kokemuksensa tutkimuskäyttöön.

Alussa tutkija pohti, miten voi välttää tutkittavien vahingoittamisen ja varmistua siitä ilman henkilökohtaista kontaktia. Vastauksia lukiessa, tutkija vakuuttui siltä, että juuri tutkittavien itsesäätelyn vapauden maksimoiva nettikyselylomake oli tällaisen aineiston keräämiseen vähiten vahingoittava tapa. Vähäinen kontakti tutkittaviin sulki pois tutkijan paternaalisen suojelemisen tai painostuksen mahdollisuuden. Tutkittavat saivat vapaasti säädellä muun muassa osallistumisestaan, kuormittumisestaan sekä ajankohtaa. Lisäksi muutamasta vastauksesta ilmeni, että vastaaminen oli koettu, kuten Kylmä & Juvakkakin (2007) toteavat, myös terapeuttisena.

Aineiston analysoinnin kannalta oli tärkeää, että aineisto oli tarpeeksi saturoitunut (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013). Jotta eettinen velvoite laadukkuudesta saavutettaisiin, tuli aiheesta kerätä tarpeeksi tietoa. Vaikka tutkittavia yhdisti henkirikoksen uhrina kuollut läheinen, oli yhdistävässäkin tekijässä variaatioita, jotka saattoivat heijastua vastauksiin. Lisäksi empiirinen kokemus on aina subjektiivinen. Tämä näkyi aineistossa siten, että siitä löytyi yhteneväisiä kokemuksia, mutta paljon myös yksittäisiä kokemuksia. Koska aineistossa korostui erityispiirteisyys, tutkija pyrki laadukkuuteen kuvaamalla tuloksissa mahdollisimman kattavasti läheisten kokemuksia.

Vastaajat kertoivat tuen tarpeestaan sekä saamastaan tuesta kirjallisessa muodossa. Jotta tutkija osasi raportoida tulokset oikein, tuli hänen sisäistää aineisto ja tulkita sitä oikein. Parhaiten tulosten oikeellisuuden olisi varmistanut tutkittavien kommentointi tuloksista. Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan pyydetty tutkittavia kommentoimaan, sillä vain osa antoi luvan uuteen yhteydenottoon. Analyysivaiheessa piti myös tiukasti pitää kiinni rehellisyydestä, jotta hetkittäinen epätoivo tulosten vielä ollessa raakileita, ei saanut tutkijaa muovaamaan tuloksia omien mieltymystensä tai odotustensa mukaisesti.

Raportoinnissa pyrittiin tiedon hyödynnettävyyteen ja uskottavuuden osoittamiseen. Velvollisuus tieteen julkisuuteen (Mäkelä 2006) sai tutkijan pohtimaan tutkimuksen aikana tehtyjä päätöksiä. Rehellisten ja vilpittömien ratkaisujen jälkeen tutkija pystyy puhtaalla omallatunnolla julkaisemaan ja puolustamaan työtään julkisesti.

Aloittavalle tutkijalle oli haastavaa vastata kaikkiin tutkimuksen tekemisen vaatimuksiin ja odotuksiin. Eettisten päätösten tekeminen oli haasteellista, koska kokemattomana tutkijana tunsi velvollisuutta muun muassa tutkittavia, ohjaajia ja tiedeyhteisöä kohtaan. Tutkimusprosessin aikana ymmärrys kasvoi. Laadullisessa tutkimuksessa Tuomen ja Sarajärven (2013) mukaan tutkimuseetiikkaan suhtautumisessa on kaksi ääripäätä. Toisena on tekninen normisto ja tutkimuksen mekaaninen suorittaminen niihin vedoten. Toinen tapa lähestyä tutkimuseettisiä ongelmia on metodologinen, jolloin tutkijan kaikki valinnat ovat moraalisia valintoja. (Tuomi & Sarajärvi 2013.) Tässä tutkimuksessa tutkija pyrki toimimaan näiden ääripäiden välillä. Sekä yksittäisten päätösten, että kokonaisuuksien myötä tutkija pyrki refleктоimaan toimintaansa ja peilaamaan niitä hyvän tieteellisen toiminnan eettisiin sääntöihin.

Tämän eettisen tarkastelun perusteella tutkimusta aloittelevan tutkijan olisi hyvä pohtia etukäteen vaikuttamiaan ja ennakkoajatuksiaan. Havaintojen kirjaaminen ja myöhempi tarkastelu helpottaa päätösten ja ratkaisujen tekemistä. Samalla pystyy seuraamaan oman eettisen omatunnon kehittymistä ja lisäämään tutkimuksen luotettavuutta tekemällä päätöksenteon läpinäkyväksi.

Tutkimuksen aihe oli sensitiivinen ja henkisesti vaativa. Tutkijan objektiivisuutta voi lisätä tutustumalla ensin tutkittavien kokemuksiin ja vasta tulosten muodostamisen jälkeen yhdistää vastaajien ja uhrien taustatietoja alkuperäisteksteihin. Läheisten koskettavat ja rankat kokemukset eivät näin lähde johdattelemaan tutkimustuloksia. Samalla tutkija pystyy helpottamaan henkisesti raskaan aineiston käsittelyä ja lukemista.

Kirjallisuusosassa tarkasteltiin tutkijan onnistumista eettisten ohjeiden ja normien noudattamisessa tutkimusprosessin ajalta. Jokainen päätös on ollut tutkijan tulkinta tilanteesta parhaan käsityksen mukaisesti. Tavoitteena oli toteuttaa tutkimus siten, että sen yksittäiset ja yleiset ratkaisut kunnioittivat tutkittavia ja tutkijan toiminta oli koko prosessin ajan eettisesti korkeatasoista. Tarkoituksena oli tuottaa tiedeyhteisöä ja yhteiskuntaa hyödyttävä tutkimus. Tutkimusprosessin aikana tehdyt päätökset perustuivat tutkijan empiiriseen kokemukseen. Siksi on tärkeää alistaa kuvaus tutkimuksen eettisistä päätöksistä myös muun tiedeyhteisön arvioitavaksi.

LÄHTEET

- Aho AL & Kylmä J. 2012. Sensitiivinen tutkimus hoitotieteessä – näkökohtia tutkimusprosessin eri vaiheissa. *Hoitotiede*. 24 (4), 271-280.
- Baerlocher M & Detsky A. 2010. Performing socially sensitive research in the 21st century. *Canadian Medical Association Journal*. 182 (10), 1140.
- Elo S & Kyngäs H. 2007. The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*. 62 (1), 107-115.
- Gylling H. 2006. Tutkijan ammattietiikka. Teoksessa Hallamaa J, Launis V, Lötjönen S & Sorvali I (toim.). *Etiikkaa ihmistieteille*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 349-359.
- Hemminki E. 2015. Kliinisen tutkimuksen ulkoinen sääätely tarvitsee muutosta. *Duodecim*. 131 (7), 663-670.
- Hirvonen A. 2006. Eettisesti hyvä tutkimus. Teoksessa Hallamaa J, Launis V, Lötjönen S & Sorvali I (toim.). *Etiikkaa ihmistieteille*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 31-49.
- Honkatukia P, Nyqvist L & Pösö T. 2006. Vaikeat aiheet haavoittuvissa olosuhteissa. Teoksessa Hallamaa J, Launis V, Lötjönen S & Sorvali I (toim.). *Etiikkaa ihmistieteille*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 296-317.
- Kankkunen P & Vehviläinen-Julkunen K. 2013. *Tutkimus hoitotieteessä*. 3. uud. painos. SanomaPro Oy, Helsinki.
- Kavanaugh K & Campbell M. 2014. Conducting End-of-Life Research: Strategies for Success. *Nursing Science Quarterly*. 27 (1), 14-19.
- Kinnunen M & Löytty O. 2006. Reilua julkaisutoimintaa. Teoksessa Hallamaa J, Launis V, Lötjönen S & Sorvali I (toim.). *Etiikkaa ihmistieteille*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 334-346.
- Kuula A. 2011. *Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Vastapaino, Tampere.
- Kylmä J & Juvakka T. 2007. *Laadullinen terveystutkimus*. Edita Prima Oy, Helsinki.
- Lääkäriliitto. 2013a. *Hippokrateen vala*. <http://www.laakariliitto.fi/liitto/etiikka/helsingin-julistus/> 18.8.2015.
- Lääkäriliitto. 2013b. *Nürnbergin säännöstö*. <http://www.laakariliitto.fi/liitto/etiikka/nurnbergin-saannosto/> 18.8.2015.
- Lääkäriliitto. 2014. *Maailman Lääkäriliiton Helsingin julistus*. <http://www.laakariliitto.fi/liitto/etiikka/helsingin-julistus/> 18.8.2015.
- McGarry J. 2010. Exploring the effect of conducting sensitive research. *Nurse Researcher*. 18 (1), 8-14.

Mäkelä K. 2006. Sosiaalitutkimuksen eettinen säätely. Teoksessa Hallamaa J, Launis V, Lötjönen S & Sorvali I (toim.). *Etiikkaa ihmistieteille*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 360-378.

Mäkinen O. 2006. *Tutkimusetiikan ABC*. Tammi, Helsinki.

Raatikainen P. 2006. Voiko ihmistiede olla arvovapaata? Teoksessa Hallamaa J, Launis V, Lötjönen S & Sorvali I (toim.). *Etiikkaa ihmistieteille*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 93- 107.

TENK. 2009. *Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakkoarvioinnin järjestämiseksi*.
<http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf> 22.8.2015.

TENK. 2012. *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje (2012).
http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf 19.8.2015.

Tuomi J & Sarajärvi A. 2013. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Hansaprint Oy, Vantaa.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuksen tiedonanto- ja kyselylomake

Henkirikoksen uhrien omaisten suru ja selviytyminen

Hyvät henkirikoksen uhrien omaiset,

Tampereen yliopiston terveystieteiden yksikössä tehdään eri perheenjäsenten ja eri tavoin läheisensä menettäneiden suruun liittyvää perhetutkimusta.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvata henkirikoksen uhrien omaisten surua ja selviytymistä. Tutkimuksella pyritään tuottamaan tietoa ja etsimään keinoja, joiden avulla voidaan tukea henkirikoksen uhrien omaisten selviytymistä.

Pyydämme Teitä ystävällisesti osallistumaan tutkimukseen täyttämällä oheinen kyselylomake. Tutkimukseen osallistuminen on Teille täysin vapaaehtoista ja ehdottoman luottamuksellista. Tutkittavien henkilötiedot tai muut tunnistetiedot eivät tule ilmi missään vaiheessa tutkimusta. Teillä on mahdollisuus keskeyttää tutkimukseen osallistuminen halutessanne.

Mikäli Teiltä on kuollut useampi omainen henkirikoksen uhrina pyydämme Teitä ystävällisesti täyttämään jokaisesta omaisesta oman kyselylomakkeen taustatietojen osalta ja merkitsemään tutkijalle sen tiedoksi lomakkeen lopussa olevaan lisätietoa kohtaan.

Tutkimukseen vastaamista voi tehdä vaiheittain tallentamalla lomake. Vasta lomakkeen lähetystä painaessa se saapuu tutkijoille.

Lisätietoa tutkimuksesta antaa TyT, Dosentti, Anna Liisa Aho, puh. 044-0407066 tai email: anna.l.aho@uta.fi ja

Tanja Virta, tanja.virta@uta.fi

Taustatietoja

Vastaa seuraaviin kysymyksiin valitsemalla sinua kuvaava vaihtoehto tai kirjoita vastauksesi sille varattuun tilaan	
Sukupuolesi	☐ Mies ☐ Nainen
Ikäsi vuosina	<input type="text"/>
Peruskoulutuksesi	☐ Ei ammatillista koulutusta ☐ Ammatti- tai muita kursseja ☐ Koulutason tai toisen asteen ammatillinen tutkinto ☐ Opistoasteen ammatillinen tutkinto ☐ Ammattikorkeakoulututkinto ☐ Akateeminen tutkinto ☐ Muu
Mikä muu koulutus?	<input type="text"/>
Työssäkäyminen	☐ Kokopäivätyössä kodin ulkopuolella ☐ Osapäivätyössä kodin ulkopuolella ☐ Työttömänä tai lomautettuna ☐ Työkyvyttömyyseläkkeellä ☐ Sairaslomalla ☐ Koti-isä / kotiäiti ☐ Opiskelija ☐ Muu
Mikä muu työssäkäyminen?	<input type="text"/>
Tämänhetkinen siviilisäätysi	☐ Avioliitto ☐ Avoliitto ☐ Naimaton / ei parisuhdetta ☐ Eronnut tai asumuserossa ☐ Leski
Lastesi lukumäärä	<input type="text"/>
Mikälaisena koet tämänhetkisen terveydentilasi	☐ Erittäin huono ☐ Melko huono ☐ Tyydyttävä ☐ Melko hyvä ☐ Erittäin hyvä
Kansalaisuutesi	<input type="text"/>
Asuinalue Suomessa	<input type="text"/>

Mikääläinen taloudellinen tilanne sinulla oli ennen omaisesi henkirikoksta	☐ Erittäin huono ☐ Melko huono ☐ Tyydyttävä ☐ Melko hyvä ☐ Erittäin hyvä
Mikääläinen taloudellinen tilanne sinulla on nyt	☐ Erittäin huono ☐ Melko huono ☐ Tyydyttävä ☐ Melko hyvä ☐ Erittäin hyvä

Taustatietoja kuolleesta omaisesta /henkirikoksen uhreista

Henkirikoksen uhrin lukumäärä	<input type="text"/>
Kuolleen omaisesi sukupuoli	☐ Mies ☐ Nainen
Kuolleen omaisesi ikä	<input type="text"/>
Kuolleen omaisesi kansalaisuus	<input type="text"/>
Kuolleen omaisesi asuinalue Suomessa	<input type="text"/>
Henkirikoksen uhrin siviilisääty	☐ Avioliitto ☐ Avoliitto ☐ Naimaton / ei parisuhdetta ☐ Eronnut tai asumuserossa ☐ Leski
Kuinka kauan omaisesi kuolemasta on nyt kulunut aikaa? (ilmaise vuosina = v / kuukausina = kk)	<input type="text"/>
Kuinka paljon aikaisemmin sait tietää, että omaisesi saattaa kuolla?	☐ Ei ennakkovaroitusta ☐ Muutama tunti ☐ Muutama päivä ☐ Viikko ☐ Muutama viikko ☐ Muutama kuukausi ☐ Yli puoli vuotta
Oliiko henkirikoksen tekijä sinulle tuttu?	☐ Kyllä ☐ Ei
Oliiko henkirikoksen tekijä uhrille tuttu?	☐ Kyllä ☐ Ei
Kuuaile lyhyesti suhdettasi henkirikoksen tekijään tai uhrin suhdetta häneen (esim. tuntematon, isä, eno, veli, ystävä..)	<input type="text"/>
Suhteesi henkirikoksen uhuriin (esim. puoliso, lapsi, vanhempi, ystävä, isovanhempi, ystävä)	<input type="text"/>
Kuuaile lyhyesti henkirikoksen tekotapa (esim. ampuminen, pahoinpitely)	<input type="text"/>
Kuuaile lyhyesti millä tavalla henkirikos tapahtui	<input type="text"/>
Liittyikö henkirikokseen pähteiden alaisena olemista?	☐ Kyllä ☐ Ei
Kuuaile lyhyesti minkälaisen tuomion henkirikoksen tekijä sai	<input type="text"/>
Minkäläinen suhde sinulla oli henkirikoksen uhuriin	☐ Erittäin hyvä ☐ Melko hyvä ☐ Kohtalainen ☐ Melko huono ☐ Erittäin huono

Suru ja selviytyminen

Kuuaile suruasi omaisesi henkirikoskuoleman jälkeen	<input type="text"/>
---	----------------------

Kuvaile mitä tekijät / asiat AUTOIVAT tai EDISTIVÄT sinua selviytymisessä		
Kuvaile mitä tekijät / asiat ESTIVÄT tai VAIKEUTTIVAT sinua selviytymisessä		

Saatu ja toivottu tuki

Oletko saanut ammattiapua henkirikoksen jälkeen? ☐ Kyllä ☐ Ei
Oletko saanut vertaistukea henkirikoksen jälkeen? ☐ Kyllä ☐ Ei
Kuvaile keneltä olet SAANUT tukea omaisesi henkirikoksen jälkeen ja minkälaista tukea OLET SAANUT
<div style="border: 1px solid black; height: 80px; width: 100%;"></div>
Kuvaile keneltä olisit TOIVONUT tukea omaisesi henkirikoksen jälkeen ja minkälaista tukea OLISIT TOIVONUT
<div style="border: 1px solid black; height: 80px; width: 100%;"></div>

Surureaktiot

Surureaktiot

Kiinnitä otsikkorivi	Ei kuvaa lainkaan minua	Ei täysin kuvaa minua	Kuvaa minua melko hyvin	Kuvaa minua hyvin	Kuvaa minua erittäin hyvin
Toiveeni ovat särkyneet	☐	☐	☐	☐	☐
Olen oppinut selviämään paremmin elämästä	☐	☐	☐	☐	☐
En juurikaan osaa hallita suruani	☐	☐	☐	☐	☐
Huolestun liiallisesti	☐	☐	☐	☐	☐
Tunnen itseni usein katkeraksi	☐	☐	☐	☐	☐
Tunnen olevani shokissa	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on toisinaan sydämentykytystä ilman syytä	☐	☐	☐	☐	☐
Koen kaunaisuutta	☐	☐	☐	☐	☐
Minua vaivaa tarpeettomuuden tunne	☐	☐	☐	☐	☐
Minusta tuntuu kuin olisin parempi ihminen	☐	☐	☐	☐	☐
Minun olisi pitänyt kuolla ja hänen saada elää	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on parempi asenne elämään	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on usein päänsärkyä	☐	☐	☐	☐	☐
Sydämeni tuntuu raskaalta	☐	☐	☐	☐	☐
Koen kostonhalua	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on vatsanpoltetta	☐	☐	☐	☐	☐
Haluan kuolla ja päästä hänen luokseen	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on usein lihaskärsitystä	☐	☐	☐	☐	☐
Tunnen enemmän myötätuntoa muita ihmisiä kohtaan	☐	☐	☐	☐	☐
Unohdan helposti esim. nimiä, puhelinnumeroita	☐	☐	☐	☐	☐
Tunnen heikkoutta	☐	☐	☐	☐	☐
Koen epävarmuutta siitä kuka olen	☐	☐	☐	☐	☐
Olen menettänyt itseluottamukseni	☐	☐	☐	☐	☐
Olen voimakkaampi kokemani surun vuoksi	☐	☐	☐	☐	☐
En usko, että enää koskaan olen onnellinen	☐	☐	☐	☐	☐
Muistan huonommin menneitä asioita	☐	☐	☐	☐	☐
Pelkään usein	☐	☐	☐	☐	☐
Tuntuu siltä, etten pärjää	☐	☐	☐	☐	☐
Tunnen ahdistusta hänen kuolemastaan	☐	☐	☐	☐	☐
Olen anteeksiantavaisempi	☐	☐	☐	☐	☐
Saan paniikkikohtauksia mitättömistä asioista	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on keskittymisvaikeuksia	☐	☐	☐	☐	☐
Tuntuu kuin kävelisin unissani	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on hengenahdistusta	☐	☐	☐	☐	☐
Välttelen hellyyttä	☐	☐	☐	☐	☐
Suhtaudun itseeni kärsivällisemmin	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on vihamielisyyden tunteita	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on huimausta	☐	☐	☐	☐	☐
Minun on vaikea oppia uusia asioita	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on vaikeuksia hyväksyä kuoleman peruuttamattomuus	☐	☐	☐	☐	☐
Suhtaudun toisiin kärsivällisemmin	☐	☐	☐	☐	☐
Syytän muita	☐	☐	☐	☐	☐
En tunne itseäni	☐	☐	☐	☐	☐
Olen usein uupunut	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on tulevaisuuden toiveita	☐	☐	☐	☐	☐
Minun on vaikea ajatella muuta kuin konkreettisia asioita	☐	☐	☐	☐	☐
Koen toivottomuutta	☐	☐	☐	☐	☐
Haluan vahingoittaa muita	☐	☐	☐	☐	☐
Minun on vaikea muistaa uusia asioita	☐	☐	☐	☐	☐
Olen useammin sairas	☐	☐	☐	☐	☐
Olen saavuttanut käännekohdan ja antanut surun osittain hellittää	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on usein selkäsärkyä	☐	☐	☐	☐	☐
Pelkään menettäväni itsehillintäni	☐	☐	☐	☐	☐
Tunnen olevani erilläni muista	☐	☐	☐	☐	☐
Itken usein	☐	☐	☐	☐	☐
Säikähdän helposti	☐	☐	☐	☐	☐
Tehtävät tuntuvat ylivoimaisilta	☐	☐	☐	☐	☐
Vihastun usein	☐	☐	☐	☐	☐
Kärsin voimakkaasti yksinäisyydestä	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on jo enemmän hyviä kuin huonoja päiviä	☐	☐	☐	☐	☐
Välitän muista enemmän kuin ennen	☐	☐	☐	☐	☐

Elämänmuutokset

<p>Kuvaile minkälaisia MYÖNTEISIÄ muutoksia omaisesi kuolema on tuonut sinuun tai elämäsi</p>	
---	--

<p>Kuvaile minkälaisia KIELTEISIÄ muutoksia omaisesi kuolema on tuonut sinuun tai elämäsi</p>	
---	--

Yhteystiedot mahdollista haastattelua varten

<p>Mikäli haluat osallistua mahdolliseen haastatteluun, jätä yhteystietosi alla olevaan laatikkoon (Nimi, sähköposti ja puhelinnumero)</p>	
--	--

Kokemukset kyselyyn vastaamisesta

Kiinnitä otsikkorivi	En yhtään kuormittavana	Erittäin vähän kuormittavana	Vähän kuormittavana	Kohtalaisen kuormittavana	Paljon kuormittavana	Erittäin paljon kuormittavana
Minkälaisena koit kyselyyn vastaamisen	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Tietojen lähetyk

Kiitos tutkimukseen osallistumisesta!

Järjestelmänä Eduix E-lomake 3.1, www.e-lomake.fi

Henkirikoksen uhrien läheisten saama ja toivoma sosiaalinen tuki

ELINA KORPIMÄKI

TtK, TtM-opiskelija, sairaanhoitaja (AMK)

Tampereen yliopisto
Terveystieteiden yksikkö, hoitotiede

MARJA KAUNONEN

TtT, professori

Tampereen yliopisto
Terveystieteiden yksikkö, hoitotiede,
Pirkanmaan sairaanhoitopiiri, yleishallinto

ANNA LIISA AHO

TtT, dosentti, yliopisto-opettaja

Tampereen yliopisto
Terveystieteiden yksikkö, hoitotiede

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata henkirikoksen uhrien läheisten tukiverkostoa sekä saatua ja toivottua sosiaalista tukea. Tutkimusaineisto koostui 26 henkirikosuhrien läheisten vastauksesta. Aineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella surujärjestön nettisivustolta ja suljetuilta keskustelupalstoilta. Kyselyssä oli strukturoituja taustatietokysymyksiä sekä kaksi avointa kysymystä tuen saamisesta. Aineisto analysoitiin laadullisella sisällön analyysillä.

Henkirikoksen uhrien läheisten tukiverkosto koostui terveydenhuollon ammattilaisista, viranomaisista, tukiyhdistyksestä, yhteiskunnasta, läheisistä, lemmikeistä, vertaisista sekä korkeammasta hengellisestä voimasta. Saatu myönteinen tuki oli psyykkistä, vuorovaikutuksellista, henkistä voimavaratukea ja konkreettista tukea. Kielteinen tuki, jota läheiset saivat, oli epäinhimillisyyttä, empatian puutetta ja riittämätöntä tukea. Läheiset olisivat toivoneet inhimillisyyttä ja konkreettista sekä psyykkistä tukea.

Traumaattisen menetyksen jälkeen, läheiset tarvitsivat sekä virallisia että epävirallisia tuen antajia. He kokivat saavansa toipumista edistävää ja heikentävää tukea. Tukiverkostojen toimijoiden tulisi tarjota tukea aktiivisesti ja olla helposti lähestyttäviä.

Avainsanat: henkirikokset, läheiset, sosiaalinen tuki, surutyö

ABSTRACT

The social support sought and obtained by the bereaved of homicide victims

Elina Korpimäki, MNSc student

Marja Kaunonen, PhD, Professor

Anna Liisa Aho, PhD, Assistant Professor, University instructor

The purpose of this study was to determine from where the bereaved of homicide victims seek and receive support, and to detail the nature of that support. The research material was composed 26 respondents of the bereaved of homicide victims. The data was collected using an electronic questionnaire through the internet forums of different grief support organizations. The questionnaire was answered by both men (=3) and women (=23). Questions relating to background information were structured and questions relating to obtaining support were open. The material was analyzed using qualitative content analysis method.

The support network for the bereaved of homicide victims consisted of professionals, public health service authorities, support associations, societies, close ones, pets, peers and religion. The positive support obtained was psychic, interactive, support of mental resources and concrete support. The negative support that bereaved also experienced was inhumanity, the lack of the empathy and inadequate support. The bereaved sought humanity and concrete and psychological support. After the traumatic loss, the bereaved needed both official and unofficial support. They reported that social support both promoted and weakened recovery. The actors in support networks should be easily approachable and offer social support actively.

Key words: bereavement, homicide, relatives, social support

Mitä tutkimusaiheesta jo tiedetään?

- Henkirikos koskettaa Suomessa vuosittain noin 500–700 omaista, joista yli puolet kärsii kahden - kymmenen vuoden kuluttua edelleen psyykkisistä häiriöistä.
- Sekä epävirallinen että virallinen sosiaalinen tuki ovat hyvin tärkeitä läheisten selviytymisessä.
- Henkirikosuhrien läheiset saavat hyvin niukasti tukea ja ilman tukea heille voi aiheutua kestäviä psyykkisiä, fyysisiä ja sosiaalisia ongelmia.

Mitä uutta tutkimus tuo?

- Läheisten toivoma ja saama sosiaalinen tuki oli hyvin yksilöllistä.
- Yhteiskunnalta toivottiin aktiivista tukipalvelujen tarjoamista.

Mikä merkitys tutkimuksella on hoitotyölle ja hoitotyön koulutukselle?

- Tutkimustulokset auttavat viranomaisia ja hoitohenkilöstöä ottamaan huomioon sensitiivisen aiheen sekä huomioimaan kauaskantoisen tuen tarpeen.
- Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää psykiatrisen hoitotyön koulutuksessa.
- Henkirikosten uhrien läheiset ovat sekundäärisiä uhreja, joiden tuen tarve on hyvin yksilöllistä ja tutkimustuloksista on apua tuen kohdentamisessa.

Tutkimuksen lähtökohdat

Henkirikokset ja niiden esiintyvyys

Suomen oikeuspoliittinen tutkimuslaitos listaa henkirikokseksi murhan, tapon, surman, lapsensurman ja tahallisen pahoinpitelyn, jonka seurauksena uhri menehtyy. Suomessa henkirikoksia on tilastoitu ja seurattu poikkeuksellisen pitkään. Kuolemansyytietoja on tilastoitu 1750-luvulta lähtien. Keskimäärin nykypäivänä henkirikoksen uhri on keski-ikäinen ja maantieteellisesti henkirikoksia tapahtuu Suomessa eniten Pohjois- ja Itä-Suomessa. (Lehti 2013.)

Suomessa vuosittain henkirikoksen uhrina kuolee noin 100–150 henkilöä. Vuonna 2013 henkirikoksia tehtiin Suomessa 95. Tällä hetkellä henkirikoksen uhriksi joutuu 1,4 henkilöä 100 000 henkilöä kohden (Tilastokeskus 2015). Henkirikosten määrä on ollut laskusuunnassa 1990-luvulta lähtien (Lehti 2013, Niemi & Kivivuori 2014). Suomessa henkirikoksia on kuitenkin keskimääräisesti enemmän suhteutettuna väkilukuun kuin muissa Pohjoismaissa sekä väestömäärään suhteutettuna selkeästi enemmän kuin muualla Euroopassa keskimäärin. (Väkivallan vähentäminen 2014.) WHO:n raportin (2014) mukaan tärkein yksittäinen syy henkirikoksiin Suomessa oli alkoholin suuri kulutus.

Henkirikos koskettaa Suomessa vuosittain noin 500–700 läheistä (Poijula 2010, Morrall 2011). Poijulan (2010) mukaan yksi henkirikos koskettaa keskimäärin 2-4 lähiomaista sekä lisäksi vaihtelevaa määrää muita läheisiä ja ystäviä. Tutkimusten mukaan yli puolet läheisistä kärsii 2-10 vuoden kuluttua edelleen psyykkisistä häiriöistä, kuten traumaperäisistä stressioireista, depressiosta, unihäiriöistä ja pitkittyneistä surureaktioista sekä työkyvyn alenemisesta. (Poijula 2010, Morrall ym. 2011.) Länsimaissa koko väestöstä jopa 70 % altistuu elämänsä aikana traumalle, joka uhkaa heidän mielenterveyttään. Psykkinen tasapaino voi järkkäytyä, kun henkilö kokee vakavan uhan elämälle, fyysisen koskemattomuuden rikkoutumisen tai kuoleman. (Haravuori ym. 2012.) Ilman tukea henkirikoksen aiheuttamat tuntemukset voivat aiheuttaa ahdistusta läheisille päivittäin usean vuoden ajan (Huoma ry 2014).

Sosiaalinen tuki ja sen tarve

Läheisen kuolema henkirikoksen uhrina on surun lisäksi traumaattinen kokemus (Malone 2006, Morrall ym. 2011) ja usein siihen liittyvät huhut ja uutisointi vielä lisäävät ahdistusta ja tuskaa. Sosiaalisissa suhteissa rikos saattaa leimata läheisen (Sharpe 2008). He tarvitsevat sekä välitöntä, että pitkäkestoista tukea toipuakseen menetyksestä. Sosiaalista tukea saadaan vuorovaikutussuhteessa, jossa sekä annetaan, että saadaan tukea (Rantanen 2009) esimerkiksi hoitohenkilökunnalta tai perheenjäseniltä, ystäviltä, sukulaisilta ja vertaisilta (Rantanen 2009, Outwater ym. 2012, Sharpe 2008). Sharpen (2008) mukaan informaalia eli epävirallista ja formaalia eli virallista tukea pidettiin hyvin tärkeänä henkirikoksen uhrien läheisten selviytymisessä. Virallista tukea saatiin yleensä hengellisiltä yhteisöiltä ja terveydenhuoltohenkilöstöltä. (Sharpe 2008.)

Rantasen (2009) ja Ahon (2010) väitöskirjoissa sosiaalisen tuen kuvataan koostuvan tiedollisesta, emotionaalista, konkreettisesta ja arvioivasta tuesta. Malonen (2006) ja Tuckn ym. (2012) tutkimuksen mukaan henkirikoksen uhrin läheiset saavat hyvin vähän tukea. He kuitenkin tarvitsisivat paikan, jossa voisivat kokea, etteivät ole yksin sekä voisivat vapaasti keskustella menetyksestään. (Malone 2006 & Tuck ym. 2012.) Sururyhmissä saatua tukea arvostetaan ja pidetään erittäin tärkeänä (Blakley & Mehr 2008 & Waljarvi ym. 2012). Ensisijaiseksi tueksi

monet henkirikosten uhrien läheiset nimeävät epävirallisen arkipäivän tuen perheenjäseniltä ja ystäviltä (Sharpe 2008).

Uhrien läheiset toivovat saavansa tukea perustarpeista huolehtimiseen, välittämistä, lohdutusta sekä huomioimista (Outwater ym. 2012). Sururyhmästä haetaan vertaistukea ja apua surun käsittelyyn, apua arjessa selviytymiseen ja itsensä hoitamiseen (Blackley & Mehr 2008) sekä tukea lapsille, jotta he saisivat tukea menetyksensä käsittelyyn (Walijarvi ym. 2012). Sururyhmään osallistujat arvostavat eniten kuulluksi tulemistä ja mahdollisuutta puhua vapaasti kokemuksestaan sekä sitä, ettei heitä jätetä yksin (Tuck ym. 2012). Sosiaalinen tausta vaikuttaa siihen, että osa menetyksen kokeneista läheisistä pitää tuen hakemista terapiasta leimaavana tai tabuna (Sharpe 2008).

Omalta perheeltä saatu tuki koetaan usein tärkeäksi siksi, että asian käsittely yhdessä uhria muistellen yhdistää perheenjäseniä toisiinsa. Tukea omaan selviytymiseen saadaan yhteisöllisyydestä ja yhteen kuuluvuuden tunteesta sekä mahdollisuudesta jakaa surua saman kokeneen kanssa. (Malone 2006, Sharpe & Boyas 2011.) Jokaisen suruprosessi on yksilöllinen, jolloin tuen pitäisi olla muokattavissa yksilön tarpeisiin (Tuck ym. 2012). Konkreettisimmillaan tukea halutaan jokapäiväisiin toimiin, kuten hautajaisjärjestelyihin, puhelinsoittoihin, laskujen maksuun ja kaupassa käyntiin. Yksilön tarvitseman tuen muotoon vaikuttavat ikä, sukupuoli, mahdollisuudet saada tukea sekä murhan tai tapon tekotapa. (Malone 2006.)

Terveystuella tarjotaan läheisille usein kriisiapua heti tapahtuman jälkeen (Morrall ym. 2011). Läheiset tarvitsisivat kuitenkin erityistä tukea oikeudenkäynnin aikana ja heti sen jälkeen. Samaan aikaan kuitenkin eri hoito- ja viranomaisilta tarjottu tuki vähenee oleellisesti. (Malone 2006.) Kirjallisuushaun perusteella henkirikosten uhrien läheisten saamaa ja toivomaa sosiaalista tukea ei juurikaan ole tutkittu suomalaisesta näkökulmasta. Tutkimukselle oli tarvetta, koska henkirikosten uhrien läheisten suru on erityispiirteistä. Lisäksi väestömäärään suhteutettuna Suomessa tapahtuu henkirikoksia enemmän kuin muualla Euroopassa.

Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävät

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata henkirikoksen uhrien läheisten tukiverkosta sekä siltä saatua ja toivottua tukea. Tutkimuksen tavoitteena oli lisätä tietoa läheisten saamasta sekä toivomasta sosiaalisesta tuesta, jotta läheisiä voitaisiin paremmin tukea surussa.

- 1) Keneltä ja millaista myönteistä sosiaalista tukea henkirikoksen uhrien läheiset ovat saaneet?
- 2) Keneltä ja millaista kielteistä sosiaalista tukea henkirikoksen uhrien läheiset ovat saaneet?
- 3) Keneltä ja millaista sosiaalista tukea henkirikoksen uhrien läheiset olisivat toivoneet saavansa?

Tutkimusaineisto ja menetelmät

Aineiston keruu ja osallistujat

Aineisto kerättiin sähköisellä lomakkeella surujärjestö HUOMA ry:n internet-sivujen kautta sekä internetin suljetuilta keskustelupalstoilta, joissa henkirikoksen uhrien läheiset olivat kirjautuneina. Aineisto kerättiin syksyn 2014 ja kevään 2015 välisenä aikana. Kyselyyn pääsi vastaamaan ottamalla yhteyttä tutkimuksesta vastaavaan henkilöön. Häneltä sai linkin kyselylomakkeeseen.

Lomake sisälsi uhriin ja läheiseen liittyviä taustakysymyksiä sekä kaksi avointa kysymystä saadusta ja toivotusta tuesta. Kysymykset olivat: *”Kuvaile keneltä olet saanut tukea läheisesi henkirikoksen*

jälkeen ja minkäläistä tukea olet saanut?” ”Kuvaile keneltä olisit toivonut tukea henkirikoksen jälkeen ja millaista tukea olisit toivonut?” Vastauskriteerinä oli, että vastaaja määritteli itsensä henkirikosuhrien läheiseksi. Tutkimuksessa ei rajattu tapahtumasta kulunutta aikaa, uhrien lukumäärää tai vastaajan ikää.

Aineiston analyysi

Aineiston analyysimenetelmäksi valittiin sisällön analyysi, jolla analysoidaan muun muassa kirjoitettua informaatiota (Elo & Kyngäs 2007, Tuomi & Sarajärvi 2013). Pelkistettävät ja abstrahoitavat alkuperäisilmaisut valittiin tutkimuskysymysten perusteella. Aikaisemmalla tutkimustiedolla ei ohjattu tuloksia vaan ne olivat aineistolähtöisiä. (Tuomi & Sarajärvi 2013.) Tutkimusaineisto oli kirjallisessa muodossa ja tutkimuskysymyksiin vastaavia pelkistyksiä saatiin 312. Pelkistyksistä yhdistettiin 37 ala- ja 10 yläluokkaa. Pyrkimyksenä oli säilyttää mahdollisimman tarkasti vastaajien antama informaatio sekä tuottaa ilmiötä kuvaavaa, tiivistettyä tietoa (Kylmä & Juvakka 2007).

Induktiivinen sisällönanalyysi ei etene suoraviivaisesti, vaan prosessin aikana palattiin aikaisempiin vaiheisiin (Elo & Kyngäs 2007). Tämä syvensi ymmärrystä aineistosta. Analyysissä saatuun ja toivottuun tukeen yhdistettiin tuen antaja. Tämä mahdollisti tutkimuskysymyksiin vastaamisen kattavasti.

Tulokset

Läheisten taustatiedot

Tutkimukseen vastasi 26 läheistä, joista kolme oli miehiä ja 23 naisia (Taulukko 1). Vastaajien ikä vaihteli 24 vuodesta 71 vuoteen. Vastaajista 73 % oli vastaushetkellä parisuhteessa. Henkirikoksesta oli vähimmillään kulunut muutama kuukausi ja enimmillään yli 20 vuotta. Läheisistä 88 % oli saanut ammattiapua ja 77 % vertaistukea henkirikoksen jälkeen.

Lisää taulukko 1.

Uhrin taustatiedot

Henkirikoksen uhreista puolet oli miehiä (50 %) ja puolet naisia (50 %) (Taulukko 2). Uhreista 80 % oli täysi-ikäisiä. Parisuhteessa oli ollut hieman yli kolmannes. Melkein kaikille läheisille tieto kuolemasta tuli ilman ennakkovaroitusta (92 %). Joka neljäs (23 %) tekijä oli uhrille tuntematon ja yleisin tekotapa oli pahoinpitely (50 %). Päihteiden käyttö liittyi 73 % tapauksista.

Lisää taulukko 2.

Henkirikoksen uhrien läheisten saaman myönteisen sosiaalisen tuen antaja ja tuki

Henkirikoksen uhrien läheiset saivat **psykkistä ja vuorovaikutuksellista tukea, henkistä voimavaratukea sekä konkreettista tukea** (Taulukko 3).

Lisää taulukko 3.

Psyykkiseen tukeen sisältyi itse haettu terapia, ammattilaisilta psykiatriseen hoitoon ohjaaminen sekä psykiatrinen hoito ja vertaistukiyhdistyksen järjestämä terapia. Itse haettu terapia koostui omatoimisesta kriisipäivystykseen, debriefingiin, kriisiapuun ja terapiaan hakeutumisesta, tukimahdollisuuksien selvittämisestä itsenäisesti netistä sekä itse avun hakemisesta psykologeilta ja akuuttiryhmältä. Ammattilaisilta saatu psykiatriseen hoitoon ohjaaminen koostui lääkärin läheteellä

saadusta terapiasta ja työterveydestä lähetteellä saaduista mielenterveyspalveluista, kriisipäivystyksestä jatkohoitoon ohjaamisesta, mielenterveystoimistosta saadusta ajasta terapeutille sekä psykiatriselta sairaanhoitajalta ohjaamisesta psykoterapiaan.

”Saadessani päätöksen osakuntoutustuesta hain ja sain psyk.hoitajani kehoituksesta psykoterapiaa Kelan tukemana.”

Ammattilaisilta saatu psykiatrinen hoito sisälsi mahdollisuuden itkeä kriisipäivystyksessä pahaa oloa, akuuttipsykiatrian hoitoa, psykiatrian poliklinikalta saatua terapeutista tukea, psykiatrisen sairaanhoitajan tapaamisia, terapeutilta saatua traumaterapiaa, keskusteluterapiaa, kriisiterapiaa, psykiatrilta saatua ammatillista apua, yksilöterapiaa, debriefingia sekä psykiatrian poliklinikalta saatua jatkohoitoa. Vertaistukiyhdistyksen järjestämä terapia oli HUOMA ry:n ryhmäterapiaa ja draamaterapiaa.

Vuorovaikutuksellinen tuki sisälsi läheisten kanssa keskustelua, ammattilaisilta kuulluksi tulemista, läheisiltä kuunteluapua sekä vertaisilta vastavuoroista tukea. Läheisten kanssa oli mahdollisuus keskusteluun veljen, isäpuolen, sukulaisten, hyvien ystävien ja tyttären kanssa. Myös kotoa sekä tuttavilta saatiin keskusteluapua. Avopuolison kanssa puhuttiin asioista ja avopuolison sekä ystävien kanssa pystyttiin puhumaan henkirikoksesta. Ammattilaisilta kuulluksi tuleminen sisälsi KRP:n tutkijan kanssa kaunistelematta asiasta keskustelun, terapeutilta, uhrin omahoitajalta sekä psykologilta keskusteluavun, kriisiterapiassa ja traumaterapiassa keskustelemista sekä kriisikeskuksesta saadun keskusteluavun. Lisäksi se oli KRP:n rikostutkijalta tunteiden ymmärtämistä sekä poliisilta ja terapeutilta saatua ymmärrystä.

”..tapausta tutkiva poliisi oli erittäin ymmärtäväinen!!”

Läheisiltä saatu kuunteluapu sisälsi kuunteluapua ystäviltä, kaverille alkoholin vaikutuksen alaisena puhumista sekä ystäviltä saatua mahdollisuutta puhua. Vertaisilta vastavuoroinen tuki oli HUOMA:lta, sen leiriltä sekä facebook-sivustolta, seurakunnan tukiryhmältä ja tyttäriltä saatua vertaistukea. Vertaisilta saatua kuunteluapua ja toisten saman kokeneiden kokemusten lukemisesta saatua apua. Vertaistukija auttoi surevaa läheistä ymmärtämään itseään paremmin ja heiltä sai ymmärrystä sekä keskusteluapua kokemuksen käsittelyyn.

Henkistä voimavaratukea saatiin läheisten ja lemmikin läsnäolosta, korkeampaan voimaan uskomisesta sekä muista huolehtimisen tuomasta voimasta. Läheisten läsnäolo sisälsi ystävien läsnäoloa, tavoitettavissa olemista ja uhrin läheisen voinnista huolehtimista. Äidiltä saatiin henkistä tukea ja tyttären luona olemisesta koettiin olevan apua tapahtuneesta selviytymiseen. Lemmikiltä saadussa läsnäolossa koirien seurasta saatiin apua omaan jaksamiseen. Korkeampaan voimaan uskomisen sisälsi uskomisesta saadun turvan ja korkeamman voiman johdatukseen uskomisen. Muista huolehtiminen toi myös voimaa. Lapsenlapsesta ja koirista huolehtiminen, oman lapsen, lapsenlapsen sekä puolison vuoksi jaksaminen antoivat tulosten mukaan voimaa kuormittavassa elämätilanteessa.

Uhrin läheisten kuvaama **konkreettinen tuki** muodostui yhteiskunnalta tukitoimista, viranomaisavusta, äidiltä kodinhoitoavusta, läheisten tuesta hautajaisten järjestämisessä sekä lääkäriltä tuesta toipumiseen. Yhteiskunnalta saadut tukitoimet olivat KEELA:lta saatua osakuntoutustukea ja työterveydestä saatua tukea työhön palaamiseen. Viranomaisapu sisälsi kriisipuhelimen numeron saamisen poliisilta, poliisipastorin yhteystietojen saamisen sekä asianajajalta saadun luottamuksellisen avun. Äidiltä saatu kodinhoitoapu oli arkiaskareiden hoitamista sekä lastenhoitoapua. Läheisiltä saatu tuki hautajaisten järjestämiseen oli parhaalta ystävältä, puolisolta ja veljeltä saatua apua hautajaisten järjestämiseen sekä ystäviltä saatua tukea hautajaisten järjestämisessä.

”Paras likkakaverini auttoi hautajaisjärjestelyissäänkin, kun minusta ei siihen ollut. Yhdessä mieheni kanssa hän hoiti kaiken.”

Lääkäriltä saatu tuki toipumiseen sisälsi lääkäriltä tarvittaessa saadun sairausloman, mahdollisuuden toipua rauhassa, ylimääräisiä vastaanottokäyntejä sekä lääkemääräyksen saamisen.

Henkirikoksen uhrien läheisten saaman kielteisen sosiaalisen tuen antaja ja tuki

Kielteinen tuki koettiin **epäinhimillisyytenä, empatian puutteena ja riittämättömänä tukena** (taulukko 4).

Lisää taulukko 4.

Epäinhimillisyyttä oli leimaaminen, surun kieltämisen vaatiminen ja muiden lohduttajaksi joutuminen. Leimaaminen sisälsi yhteisöltä tuomitsemisen ja uhrin sukulaisilta syyllistämisen tapahtuneesta. Surun kieltämisen vaatimisena koettiin äidin kielteinen suhtautuminen terapiaan, painostus kätkeä sureminen ja vaatimus vaieta tapahtuneesta. Muiden lohduttajaksi jouduttiin, kun kouluttamaton vapaaehtoistyöntekijä järkyttyi ja läheinen joutui lohduttamaan vapaaehtoistyöntekijää.

”...langan toisessa päässä oleva ... vapaaehtoistyöntekijä ... järkyttyi niin pahasti, että sain lohdutella työntekijää.”

Empatian puutetta oli osanottamisen vaikeus, kokemuksen vähättely, tilanteen ymmärtämisen vaikeus ja läheisiltä välttely. Osanottamisen vaikeus sisälsi muiden ihmisten samaistumisen puutteen ja samanlaista tilannetta kokemattomien henkilöiden samaistumisen vaikeuden. Kokemuksen vähättelynä koettiin puolison ja muiden ihmisten vähättely tapahtuneesta. Läheisten välttely ilmeni yhteydenoton vaikeutena, kaverien hylkäämäksi joutumisena sekä välttelynä läheisten, äidin, isän ja siskon taholta.

Läheiset kokivat **riittämättömänä tukena** omilta läheisiltään kykenemättömyyden tukea, epäammattillisen kohtelun, ammattilaisilta auttamattoman hoidon ja yhteiskunnan taholta tuetta jäämisen. Läheisten kykenemättömyys tukea sisälsi sukulaisilta, omilta vanhemmilta sekä puolisolta tuetta jäämisen. Myös äiti ja läheiset olivat kykenemättömiä tukemaan surussa.

”Vaikka minulla oli ystäviä, joille kertoa tuntemuksista, eivät he voineet käsittää sitä tuskaa, jota kävin läpi..”

Epäammattillista kohtelua oli lääkärin käytös, joka koettiin epäammattillisena sekä psykiatrin unohtamat tapaamiset. Ammattilaiselta saatu auttamaton hoito sisälsi kokemuksia kouluttamattoman vapaaehtoistyöntekijän auttamattomasta tuesta, kriisiavun riittämättömästä keskusteluavusta, psykiatrian poliklinikalla saadusta vääränlaisesta hoidosta, lääkehoidon hyödyttömyydestä sekä ammattiauttajalta saadusta auttamattomasta hoidosta. Lisäksi yhteiskunnan taholta jäätettiin tuetta, kun viranomaisilta, yhteiskunnalta, sairaalasta ja koulusta ei saatu tukea sekä koulutoverit eivät tukeneet läheistä.

Henkirikosten uhrien läheisten toivoman sosiaalisen tuen antaja ja toivottu tuki

Henkirikosten uhrien läheisten toivoivat **inhimillisyyttä, konkreettista ja psyykkistä tukea** (Taulukko 5).

Lisää taulukko 5.

Inhimillisyyttä olisi ollut yhteydenotto kasvatusten ja viranomaisilta hienovarainen suhtautuminen. Kasvatusten tapahtuvassa yhteydenotossa toivottiin ystäviltä henkilökohtaista yhteydenottoa ja muistamista. Myös poliisilta toivottiin yhteydenottoa. Toive viranomaisen hienovaraisemmasta suhtautumisesta piti sisällään poliiseilta hienovaraisuutta asiasta kertomisessa sekä lakimieheltä ja edunvalvojalta inhimillisempää kohtelua.

Konkreettisenä tukena haluttiin virallisen tuen tarjoamista, yhteiskunnalta tukea arjessa selviytymiseen ja tukea henkirikoksesta aiheutuneiden asioiden hoitamiseen. Virallisen tuen tarjoamisena toivottiin tietoa saatavilla olevasta avusta, neuvoja avun hakemiseen, ammattiapua kriisin alkuvaiheessa, neuvoja ammatilliselta heti tapahtuneen jälkeen, ammatillaisen kotikäyntiä, kriisiavun tarjoamista, viranomaisilta saatavia yhteystietoja erilaisiin tukipalveluihin sekä poliisilta avun tarjoamista. Yhteiskunnalta toivottu tuki arjessa selviytymiseen sisälsi yhteiskunnalta sosiaalisen tuen saamisen, kaupungilta ja yhteiskunnalta kodinhoitoapua, kotihoidolta ruokailusta ja puhtaudesta huolehtimisen, lastensuojelulta tukipalveluja, mahdollisuutta pidempään sairaalomaan sekä apua siihen, ettei joutuisi itse etsimään tukea.

”Alkuvaiheessa olisin ehdottomasti toivonut saavani pikaista apua ilman, että saan sitä itse hakea kissojen ja koirien kanssa.”

Tukea henkirikoksesta aiheutuneiden asioiden hoitoon olisi haluttu hautajaisjärjestelyiden, taloudellinen tuen ja käytännön asioiden hoitamiseen muodossa. Puolisolta toivottiin apua viranomaisasioiden hoitoon.

Psyykinen tuki sisälsi toiveen terapeuttisesta tuesta, luottamuksellisesta keskustelusta, ymmärryksestä ja henkisestä tukemisesta. Terapeuttinen tuki, jota vastaajat toivoivat, olisi ollut kriisiterapeutilta saatua pitkäkestoista terapiaa, perheterapiaan pääsemistä, kriisiavun järjestämistä, yöaikaan saatua ammattiapua, aikuisten apua psyykkiseen pahoinvointiin, psykoterapiaa kokemuksen purkamiseen, akuuttipsykiatrialta saatavaa hoitoa, tukea tapahtuneen pohtimiseen ja lähetettä psykoterapiaan. Luottamuksellista keskustelua olisi toivottu vuorokauden ajasta riippumattomasti. Oman puolison kanssa olisi myös haluttu keskustella tapahtuneesta. Ymmärrystä toivottiin puolisolta, sairaalasta sekä koulusta. Lisäksi puolisolta olisi toivottu asioiden jakamisesta. Toive henkisestä tukemisesta sisälsi kokonaisvaltaisen tuen läheisiltä, inhimillisen läsnäolon tiedonsaantihetkellä, tuen henkiseen jaksamiseen ja oikeudenkäyntiprosessin kestämiseen sekä yksinäisyyden tunteen helpottamista.

”Kun poliisit tulivat kertomaan asiasta kotiin niin heidän mukanaan olisi pitänyt olla joku joka olisi ollut lähellä heti.”

Pohdinta

Tulosten tarkastelua

Epävirallista tukea tämän tutkimuksen mukaan läheiset saivat läheisiltä, lemmikeiltä, vertaisilta sekä korkeammalta hengelliseltä voimalta. Tuki oli pääsääntöisesti empaattista kuuntelemista, lähellä oloa sekä arjessa auttamista. Erityisen tärkeäksi koettiin vertaistuki. Myös Blakley & Mehrn (2008), Sharpen (2008) ja Waljarven (2012) tutkimuksissa todetaan vertaistuen olevan tärkeää läheisen toipumiselle. Tämän tutkimuksen mukaan henkirikosuhrin läheiset olisivat toivoneet saavansa tukiverkostoltaan syvempää ymmärrystä ja mahdollisuutta luottamukselliseen asioiden jakamiseen sekä laajemmalla piiriltä henkilökohtaisia yhteydenottoja välttelyn sijaan.

Tässä tutkimuksessa läheiset kokivat saavansa virallista tukea terveydenhuollon ammattilaisilta, viranomaisilta, tukiyhdistykseltä sekä yhteiskunnalta. Sharpen (2008) tutkimus vahvistaa tätä

tulosta. Vastauksien perusteella tukimuodot, niiden saaminen sekä kesto olivat vaihtelevia. Läheiset olisivat toivoneet viranomaisilta tiedonsaantihetkellä hienovaraisempaa lähestymistä sekä kattavampia henkisiä tukipalveluja. Yhteiskunnan tarjoamassa tuessa oli tutkimuksen mukaan puutteita arjen sujumisen tukemisessa sekä henkirikoksesta johtuneiden käytännön asioiden hoitamisessa.

Tutkimustuloksista ilmeni, että omaisten oli haastavaa tukea uhrin läheistä ja ymmärtää traumaattisen menetyksen aiheuttamia tunteita. Vertaistuki koettiin erittäin tärkeäksi. Blakley & Mehr (2008) tulokset vahvistavat vertaistuen tärkeyden henkisen tuen, kokemusten ja tiedon saannin jakajana. Walijarven ym. (2012) tutkimus osoitti, että tukiryhmään osallistumisella oli positiivinen merkitys menetyksen tunteiden käsittelyssä ja selviytymisessä.

Toivotulla tuella ja saadulla myönteisellä tuella todettiin tässä tutkimuksessa olevan yhteneväisyyksiä, mutta tuki ja sen tarvitsija eivät aina kohdanneet. Sekä virallinen että epävirallinen tuki jakautui epätasaisesti. Toiset vastaajat kokivat ammattilaisten ja yhteiskunnan tarjonnan tarpeeksi tukea, kun taas toiset läheiset kokivat tuen riittämättömäksi. Erityisesti tarpeeksi intensiivisen kriisituen saaminen yöaikaan oli vaikeaa. Haastavaksi tilanne koettiin myös silloin, kun terapeutista tukea jouduttiin hakemaan itse. Tätä havaintoa tuki Sharpen (2008) tutkimustulos terapeutin tuen merkityksen lisääntymisestä ajan kuluessa. Myös Malonen (2006) ja Tuckn ym. (2012) tutkimuksissa todetaan läheisten saavan vain vähän tarvitsemaansa tukea.

Viranomaiselle tai terveydenhuollon ammattilaiselle henkirikosuhrin läheisen kohtaaminen lienee harvinaista. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella läheiset tarvitsisivat kattavaa kirjallista informaatiota tiedonsaantihetkellä kriisituesta ja yhteystiedoista. Tämä helpottaisi sekä viranomaisten työskentelyä että läheisten tuen saantia. Kriisituen jälkeen ammattilaisilta ja yhteiskunnalta saatavan tuen tarve ja tukimuodot tulisi kartoittaa läheisen kanssa. Läheiset saisivat tasavertaisen mahdollisuuden viralliseen sosiaaliseen tukeen ja heidän tiedonsaantinsa paranisi. Erilaisten konkreettisten sekä psykiatristen tukimuotojen räätälöinti yksilöllisesti sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä helpottuisi.

Tutkimuksen eettiset lähtökohdat ja luotettavuus

Tutkijalla on eettinen vastuu tutkimusaiheensa tutkimisen oikeuttamisessa. Pelkästään aiheen aikaisempi tutkimattomuus, ei ollut syy tehdä aiheesta tutkimusta. (Tuomi & Sarajärvi 2013.) Tutkimukselle oli tarvetta, jotta uhrien läheisiä osattaisiin tukea paremmin heidän toiveidensa mukaisesti.

Luvat tutkimuspyyntöön haettiin surututkimushankkeen toimesta surujärjestöiltä ja keskustelupalstojen moderaattoreilta. Osallistujat saivat tietoa tutkimuksesta sähköisen lomakkeen saatekirjeellä sekä tarvittaessa tutkimuksesta vastaavalta tutkijalta. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja samalla lomakkeeseen vastaaminen oli tietoinen suostumus tutkittavaksi. Anonymiteetti säilytettiin ja tutkimus oli luottamuksellista koko prosessin ajan. (Tuomi & Sarajärvi 2013.)

Koska aihe on sensitiivinen, terapeutin näkökulma meni tutkimuksellisen näkökulman edelle (Kylmä & Juvakka 2007). Kyselyyn vastaaminen saattoi auttaa henkirikoksen uhrien läheisiä. He saivat oman äänensä kuuluville ja kokivat ajatuksensa tärkeiksi myös muille.

Sähköisen lomakkeen käyttö tiedon keruuseen oli todettu aikaisemmissa tutkimuksissa luotettavaksi. Sensitiivisessä aiheessa sen ei ollut todettu aktivoivan traumaa uudelleen. (Aho & Kylmä 2012.) Luotettavuutta lisäsi myös tutkijakollegojen käyttäminen prosessin aikana arvioimaan itse prosessia ja saatuja tuloksia (Tuomi & Sarajärvi 2013) sekä kokeneiden tutkijoiden ohjaus.

Johtopäätökset

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että henkirikosten uhrien läheisten tukiverkosto voi olla hyvinkin laaja. Traumaattisesta menetyksestä toipuakseen, läheinen tarvitsee tukiverkostoonsa sekä virallisia että epävirallisia tuen antajia. Tukiverkosto, jolta tukea saatiin, osoittautui tulosten perusteella laajemmaksi, kuin tukiverkosto, jolta tukea toivottiin. Tuloksista selvisi, että yhteiskunnalta ja ammattilaisilta olisi toivottu enemmän tukea. Virallisten tukiverkostojen toimijoiden tulisi olla helposti lähestyttäviä ja löydettävissä.

Läheiset kokivat saavansa toipumista edistävää ja heikentävää, virallista sekä epävirallista tukea. Tulosten perusteella läheiset saivat ja toivoivat virallista tukea henkirikoksesta aiheutuneiden asioiden hoitoon, omaan psyykkiseen jaksamiseensa ja kokemusten käsittelyyn. Epäinhimillisuus, empatian puute ja riittämätön tuki heikensivät toipumista. Henkirikoksen uhrien läheiset kaipasivat omilta läheisiltään luottamuksellisuutta, ymmärrystä ja yhteydenottoja. Vaikka tuen tarve on yksilöllistä, traumaattisen menetyksen jälkeen, läheiset tarvitsisivat aktiivista tukea sekä tuen tarjoajia.

VASTUUALUEET

Tutkimuksen suunnittelu: EK, ALA, aineistonkeruu: ALA, aineiston analysointi: EK, MK, ALA, käsikirjoituksen kirjoittaminen: EK, käsikirjoituksen kommentointi MK, ALA

LÄHTEET

Aho AL. 2010. *Isien suru ja surusta selviytyminen lapsen kuoleman jälkeen*. Väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 1551. Tampere University Press. Hoitotieteen laitos.

Aho AL & Kylmä J. 2012. Sensitiivinen tutkimus hoitotieteessä - näkökohtia tutkimusprosessin eri vaiheissa. *Hoitotiede* 24 (4), 271–280.

Blakley T & Mehr N. 2008. Common Ground: The Development of a Support Group for Survivors of Homicide Loss in a Rural Community. *Social Work with Groups* 31 (3-4), 239-254.

Elo S & Kyngäs H. 2007. The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing* 62 (1), 107-115.

Haravuori H, Suomalainen L, Turunen T, Berg N, Murtonen K & Marttunen M. 2012. *Jokelan ja Kauhajoen ampumissurmille altistuneiden oppilaiden ja opiskelijoiden selviytyminen, tuki ja hoito*. Kahden vuoden seurantatutkimusten loppuraportti. Terveystieteen ja hyvinvointilaitoksen raportti 4/2012. <https://www.thl.fi/documents/10531/1449887/Jokelan+ja+Kauhajoen.pdf/928ca780-6abc-45d3-a58f-43f8ef10a92d> 24.5.2015.

HUOMA ry. 2014. *Opas henkirikoksen uhrin läheisille*. http://huoma.fi/files/Huoma_Opas_20142005.pdf 24.5.2015.

Kylmä J & Juvakka T. 2007. *Laadullinen terveystutkimus*. Edita Prima Oy, Helsinki.

- Lehti M. 2013. *Henkirikoskatsaus 2013*. Oikeuspoliittisen tutkimuslautakunnan verkkokatsauksia. http://www.optula.om.fi/material/attachments/optula/julkaisut/verkkokatsauksia-sarja/0mwrzoHEI/29_henkirikoskatsaus_2013.pdf 17.6.2015.
- Malone L. 2006. Supporting people bereaved through homicide. *Bereavement Care* 36 (5), 51-53.
- Morrall P, Hazelton M & Shackleton W. 2011. Homicide and its Effect on Secondary Victims. *Mental Health Practice* 15 (3), 14-19.
- Niemi H & Kivivuori J. 2014. *Rikollisuustilasto 2013*. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. http://www.optula.om.fi/material/attachments/optula/ajankohtaista/tiedotteet/6pezwDeAD/TIEDOTE_266_2013_rikollisuustilanne.pdf 17.6.2015.
- Outwater A, Tarimo E, Miller J & Cambell J. 2012. Meanings of Care by Bereaved Relatives of Homicide Victims in Dar es Salaam, Tanzania: Implications for Nursing. *Journal of Transcultural Nursing* 23 (4), 397-405.
- Poijula S. 2010. *Henkirikosuhrien perheenjäsenten selviytyminen, mielenterveys ja kokemukset tuesta ja palveluista*. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2010:21. <http://julkari.fi/bitstream/handle/10024/111865/URN%3aNBN%3afe201504226685.pdf?sequence=1> 24.5.2015.
- Rantanen A. 2009 *Ohitusleikkauspotilaiden ja heidän läheistensä terveyteen liittyvä elämänlaatu ja sosiaalinen tuki*. Väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 1447. Tampere University Press. Hoitotieteen laitos.
- Sharpe T. 2008. Sources of Support for African-American Family Members of Homicide Victims. *Journal of Ethnic & Cultural Diversity in Social Work*. 17 (2), 197-216.
- Sharpe T & Boyas J. 2011. We Fall Down: The African American Experience of Coping With the Homicide of a Loved One. *Journal of Black Studies*. 42 (6), 855-873.
- Tilastokeskus. 2015. *Henkirikokset*. Findikaattori. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja. <http://www.findikaattori.fi/fi/97> 18.4.2015.
- Tuck I, Baliko B, Scubert C & Andesson L. 2012. A Pilot Study of a Weekend Retreat Intervention for Family Survivors of Homicide. *Western Journal of Nursing Research* 34 (6), 766-794.
- Tuomi J & Sarajärvi A. 2013. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi. Helsinki.
- Väkivallan vähentäminen. 2014. *Henkirikokset*. Rikoksenteorjuntaviraston julkaisuja. <http://www.vakivalta.rikoksenteorjunta.fi/fi/index/vakivaltarikollisuus/henkirikokset.html> 17.6.2015.
- Walijarvi C, Weiss A & Weinman M. 2012. A Traumatic Death Support Group Program: Applying an Integrated Conceptual Framework. *Death Studies* 36, 152-181.
- WHO. 2014. *European facts and the Global status report on violence prevention 2014*. http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0007/265750/European-facts-and-the-Global-status-report-on-violence-prevention-2014-Eng.pdf?ua=1 18.4.2015.

Taulukko 1. Vastaaajan taustatiedot

Muuttuja (N=26)	n	%
Sukupuoli		
Mies	3	12
Nainen	23	88
Ikä		
24-29	2	8
30-39	5	19
40-49	4	15
50-59	11	42
60-71	4	15
Siviilisääty		
Parisuhteessa	19	73
Ei parisuhdetta	7	27
Aikaa henkirikoksesta		
alle vuosi	5	19
1-5 vuotta	9	35
6-9 vuotta	5	19
10-14 vuotta	4	16
15-22 vuotta	3	11
Sai ammattiapua		
Kyllä	23	88
Ei	3	12
Sai vertaistukea		
Kyllä	20	77
Ei	6	23

Taulukko 2. Uhrin taustatiedot

Muuttuja (N=26)	n	%
Sukupuoli		
Mies	13	50
Nainen	13	50
Ikä		
0-18	5	19
19-30	11	42
31-55	10	38
Siviilisäät		
Parisuhteessa	9	35
Ei parisuhdetta	17	65
Tieto ennakkoon läheisen kuolemasta		
Ei ennakkovaroitusta	24	92
Sai ennakkovaroituksen	2	8
Tunsiko uhri tekijän		
Kyllä	20	77
Ei	6	23
Henkirikoksen tekotapa		
Pahoinpitely	13	50
Aseen käyttö	10	38
Muu tapa	3	12
Liittyivätkö päihheet rikokseen		
Kyllä	19	73
Ei	7	27

Taulukko 3. Henkirikoksen uhrien läheisten saama positiivinen tuki

Alaluokka	Yläluokka
Itse haettua terapiaa Ammattilaisilta psykiatriseen hoitoon ohjausta Ammattilaisilta psykiatrista hoitoa Vertaistukiyhdistyksen järjestämää terapiaa	Psyykkistä tukea
Läheisten kanssa keskustelua Ammattilaisilta kuulluksi tulemista Läheisiltä kuunteluapua Vertaisilta vastavuoroista tukea	Vuorovaikutuksellista tukea
Läheisten läsnäoloa Lemmikin läsnäoloa Korkeampaan voimaan uskomisesta tukea Muista huolehtimisen tuomaa voimaa	Henkistä voimavaratukea
Yhteiskunnalta tukitoimia Viranomaisapua Äidiltä kodinhoitoapua Läheisiltä tukea hautajaisten järjestämiseen Lääkäriltä tukea toipumiseen	Konkreettista tukea

Taulukko 4. Henkirikoksen uhrien läheisten saama kielteinen tuki

Alaluokka	Yläluokka
Leimaamista Surun kieltämisen vaatimista Muiden lohduttajaksi joutumista	Epäinhimillisyyttä
Osanottamisen vaikeutta Kokemuksen vähättelyä Tilanteen ymmärtämisen vaikeutta Läheisiltä välttelyä	Empatian puutetta
Läheisiltä kykenemättömyyttä tukea Epäammatillista kohtelua Ammattilaisilta auttamaton hoitoa Yhteiskunnan taholta tuetta jäämistä	Riittämätöntä tukea

Taulukko 5. Henkirikosten uhrien läheisten toivoma tuki

Alaluokka	Yläluokka
Yhteydenottoa kasvatusten Viranomaisilta hienovaraista suhtautumista	Inhimillisyyttä
Virallisen tuen tarjoamista Yhteiskunnalta tukea arjessa selviytymiseen Tukea henkirikoksesta aiheutuneiden asioiden hoitamiseen	Konkreettista tukea
Terapeuttista tukea Luottamuksellista keskustelua Ymmärrystä Henkistä tukemista	Psyykkistä tukea